

Paliskuntien palautteet Suurimmat sallitut poroluvut -työryhmälle

Paliskunnat antoivat palautteensa Maa- ja metsätalousministeriön Suurimmat sallitut poroluvut -työryhmälle seitsemässä eri tilaisuudessa. Tämä yhteenvedo on koottu tilaisuuksista laadittujen tarkistettujen muistioiden pohjalta.

Sisällys

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat 13.12.2018 ja 26.3.2019.....	1
Länsi-Lapin paliskunnat 27.2.2019.....	12
Raudanjoen ja Itäkemijoen merkkipiirien paliskunnat 4.6.2019	19
Kuusamon ja Kainuun merkkipiirien paliskunnat 3.9.2019	26
Sodankylän, Keminkylän ja Sallan merkkipiirien paliskunnat 4.9.2019	31
Pudasjärven merkkipiirin paliskunnat 5.9.2019	38

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat 13.12.2018 ja 26.3.2019

Yhteenvedo, Sanna Hast

Sanna Hast piti yhteenvedon saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien tilanteesta porolukutyötä varten tehtyjen haastattelujen pohjalta. Hän on viimeisen vuoden aikana kiertänyt lähes kaikki paliskunnat keskustellen hallitusten kanssa poronhoidosta, sen järjestämisen tavoista paliskunnissa, paliskuntien mahdollisuuksista ja haasteista.

Saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuu 13 paliskuntaa, mutta alueella on tätäkin enemmän poronhoitoyhteisöjä ja poronhoitotapoja. Poronhoito ylläpitää alueella omalta osaltaan saamen kieltä ja kulttuuria sekä niihin liittyviä poronhoidon tapoja. Poronhoito kannattelee perinteitä ja on suhteessa paliskuntien sisäisiin reunaehtoihin ja laiduntilanteisiin.

Poronhoito on alueella vanhin edelleen elävä perinteinen elinkeino. Se on irrottamaton osa historiaa ja luontoa ja alueen sosio-kulttuurista rakennetta. Poronhoidon taloudellinen merkitys on monisyinen ja verkostomainen ulottuen monille elämänaloille.

Poronhoidon käytännöt ovat muotoutuneet suhteessa perinteeseen ja tietoon porosta sekä paliskuntien sisäiseen laidunten monimuotoisuuteen. Poronhoitoon vaikuttavat alueella metsätalous, kullankaivu, matkailu ja etenkin koirien avulla tapahtuva metsästys. Alueella on suurta vaihtelua siinä, miten poronhoitoa on järkevää ja kestäväää järjestää, eikä ole olemassa yhtä tapaa, mikä sopisi kaikille. Poro ja sen hyvinvointi on kuitenkin mittari kaikelle. Poronhoitajilla on läheinen suhde poroon ja ymmärrys sen hyvinvoinnista määrittää sitä, miten eletään erilaisissa laiduntilanteissa. Laitumien kantokyky määrittää porojen hyvinvoinnin. Siihen on kytköksissä kaikki, myös se miten poro kannattelee elinkeinon ja kulttuurin

tulevaisuutta. Paliskunnat näkevät tärkeänä sen, että nuorilla on mahdollisuus tulla elinkeinon. Yleisellä tasolla sanottuna alueen näkemys poroluvuista on sellainen, että on hyvä olla jokin katto, mutta sen sisällä on hyvä olla liikkumavaraa niin, että voidaan optimoida elinkeinon toimintaa. Poromäärissä on lisäksi luontojaan vaihtelua petojen aiheuttaman hävikin vuoksi ja luonnonolosuhteiden vaihtelun vuoksi (ilmastonmuutos).

Paliskuntien palautteet

Paistunturin ja Kaldoaivin paliskunta

Paliskunnat esittelivät Utsjoen merkkipiirin tilannetta ja jättivät työryhmän jäsenille kirjalliset esitykset.

Paliskuntien vasaprocentti on ollut hyvin korkea (63 ja 92 % välillä) ja pysynyt tasaisena molemmissa paliskunnissa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Karjan ikärakenne on optimaalinen, vaatimet teurastetaan 10-vuoden iässä, kun niiden tuotto alkaa laskea. Vasaprocentti kertoo myös porojen hyvästä kunnosta ja kesäaikaisesta vähäisestä hävikistä.

Paliskuntien teurasprocentti kokonaisporomäärästä on korkea (noin 45-48 %). Suurin sallittu on yhteensä 11 600 ja sillä tuotetaan jopa noin 10 000 teurasta vuosittain. Porot teurastetaan pääsääntöisesti (80 %) syyskuun viimeisen viikon ja lokakuun lopun välillä. Tällöin vaatimien kunto pääsee vielä parantumaan talvea kohti, kun niiltä on teurastettu vasat pois. Vasat eivät ole myöskään enää kuluttamassa laidunresurssia. Syksyllä teurastettuna myös teuraiden laatu on korkea ja tasainen.

Paliskuntien puhdas tuotto e/lukuporo on korkea ja ollut pitkään tasainen. Siihen lasketaan tuet ja korvaukset, mutta pääosa siitä koostuu lihantuotannosta. Luken tutkija Jukka Tauriaisen mukaan porotalouden kannattavuuskerroin on merkkipiirissä 2 (koko poronhoitoalue 0,6) eli senkin mukaan tuotto on erittäin korkea.

Kun tuotto on näin korkea, voidaan kysyä miksi laiduntutkimukset näyttävät, että laitumet olisivat huonot? Jouko Kumpula: Jäkälän määrä on tutkimuksissa ollut pieni. Poroilla ovat pääravintona tällöin varvut sarat ja heinät, joilla poro pystyy kompensoimaan puutetta. Tunturissa, jota paliskunnat pääosin ovat, on poroilla hyvät lumiolosuhteet kaivaa ravintoa ja sitä tuetaan sopivalla maastoruokinnalla. Myös kesällä tunturi on hyvä paikka tuulisuuksiensa vuoksi (ei räkkää). Tuloksena teuraat, jotka ovat huippuluokkaa.

Porot hoidetaan paliskunnissa talvella perheittäin. Paliskunnissa on osakkaita reilut 200 (lapsia ei lasketa).

Paliskunnat esittelivät heidän eläinlääkärinään vuodesta 1989 toimineen Marja Nuorgamin lausunnon. Sen viesti oli, että aikoinaan kun poromäärät olivat paljon korkeammat (ja laitumia hyödynsivät myös Norjan porot), myös porojen kunto ja tuotto olivat heikompia. Nyt paliskunnassa ei ole 15 vuoteen tarvinnut hylätä teuraita nälkiintymisen/heikon kunnan vuoksi ja porojen hyvä kunto näkyy hyvin erotuksissa. Paliskunnat ovat jättäneet vasa- ja rasittavan kesämerkinnän pois, mikä myös vaikuttaa hyvään kuntoon. Paliskuntien mukaan Sauli Laaksosen alueella tekemän loistutkimuksen tulos oli, että ne olivat harvinaisia.

Uhkina nähdään muu maankäyttö, erityisesti ulkopaikkakuntalaisten hirvenpyynti, joka on lisääntynyt. Se häiritsee poroja syksyllä, kun ne ovat lihottamassa itseään talven varalle. Hirvikoirat säilyttävät porot pois koivikoista ja ne lähtevät tunturiin. Tämän seurauksena käytettävissä oleva laidun pienenee. Myös maastoliikenne, erityisesti mönkijäurat, jotka tulevat kesäisestä maastoliikenteestä, heikentää laidunten kuntoa. Paliskunnat eivät liiku kesällä maastossa porotöissä (ei kesämerkintää). Ilmastonmuutos ja vieraslajit huolestuttavat. Paliskuntien mukaan koivikot ovat alkaneet kasvaa ja vesakoitua. Tunturit voivat kasvaa umpeen ja puuston lisääntymisen seurauksena lumipeite kertyy nykyistä paksummaksi tunturiin (mikä puolestaan vaikuttaa porojen kaivuun).

Paliskuntien poroilla on hyvä luontainen laidunkierto, jota olisi vaikea toteuttaa aitaamalla alueita. Laidunkierron toteuttamista uhkaavat metsästyskoirat ajamalla porot pois luontaisilta alueilta.

Paliskunnat esittävät porolukujensa vähäistä nostamista (Paistunturi: 6300 → 6500, Kaldoaivi 5300 → 5500). Perusteluina ovat korkea tuotto ja porojen hyvä kunto (mikä kertoo laitumien hyvästä kunnosta), paliskuntien tekemä poronhoidon kehittäminen (poronhoitomalli, lihan jalostus) sekä elinkeinon merkitys alueelle ja saamelaiskulttuurille. Tarkemmat perustelut ovat kirjallisessa esityksessä.

Näkkälän paliskunta

Käytiin aluksi keskustelua porojen tuomisesta paliskuntiin Näkkälän paliskunnan esiin nostamana.

Porojen tuonti paliskunnan alueelle ilman lupaa on ongelma. Näin muodostuu uusia tokkakuntia ja elinkeinon tulee uusia ihmisiä, joilla ei ole poronhoitotaustaa ja osaamista, eikä sukupolvilta siirtynyttä perinteistä tietoa ja tuntemusta poroista ja laitumista. Kun porot ostetaan tarhattaviksi, niin jossain vaiheessa tarha ei enää riitä ja porot lasketaan luontoon valtaamaan muiden laidunalueita. Porotalouden ulkopuolelta tulevat henkilöt murtavat vanhaa hyvää poronhoitotapaa. Poronhoitolain 10 § mukaisesti paliskunnan hallitus voi päättää porojen tuonnista alueelle. Poronomistusta ei ole kuitenkaan rajattu paliskunnan osakkuuteen, jos porot ostetaan tarhattavaksi omille maille. Esitettiin, että porokauppa tulisi tapahtua aina eläinlääkärin hyväksynnällä. Esim. ulkomaille vietävät porot merkitään aina yksilöpiltalla. Todettiin, että eloporokauppoja tulisi kontrolloida paremmin. Säädöksiä tulisi uudistaa jo eläinsuojelullisista syistä. Luvattomaan porojen tuontiin liittyy myös tautiuhka. Keskustelussa nostettiin esiin esimerkki hevostaloudesta, jossa elinkeinon katto-organisaatio voi muuttaa elinkeinoa ohjaavia sääntöjä. MMM kontrolloi muutoksia. Samoin poronhoidossa Paliskuntain yhdistys voisi olla taho, joka asettaa sääntöjä. Porotalous on jo osittain itsesäätelevä elinkeino ja paliskunnan hallituksella on valtaa määrätä monesta asiasta paliskuntansa alueella.

Näkkälän paliskunnassa on neljä tokkakuntaa. Kaksi pohjoisen tokkakuntaa harjoittaa tokkapaimennukseen ja luonnonlaitumiin perustuvaa perinteistä poronhoitoa. Näissä pohjoispuolen kahdessa tokkakunnassa on yhteensä noin 20 perhettä. Näissäkin tokkakunnissa voidaan esim. petotilanteen, luonnonolosuhteiden (häätäruokinta) vuoksi tarvittaessa poroja vähäisissä määrin ruokkia pienemmissä tokissa kevättalvella. Paliskunnan eteläisissä osissa toimivissa kahdessa muussa tokkakunnassa on yhteensä noin 15-20 perhettä. Näillä alueilla poroja ruokitaan maastoon ja tarhoihin talvella ja keväällä.

Pohjoisen kylien tokkapaimennus tarkoittaa sitä, että tokan (elon) ympäri ajetaan päivittäin kelkalla ja eloa seurataan ja siirretään. Kesällä paimennus ei ole niin intensiivistä. Tokkapaimennuksessa poro pääsääntöisesti hakee itse laitumensa. Tokkaa on paimennettava säännöllisesti: sitä ei voi jättää, muuten se voi mennä väärille alueille, kuten Norjaan. Kun keskelle luonnonlaidunta käyttävää tokkaa tuodaan toinen tokka, jota ruokitaan, syntyy ongelmia. Poronhoitotavassa poroa ja sen kaivosta pitää osata tulkita, ajatella niin kuin poro.

Uhkana nähdään intensiivisen ruokinnan tulo, joka pilaisi porot ja laitumet. Porot tulevat ”hulluiksi” rehuista eivätkä enää hakeudu sopiville laidunalueille. On huono asia, jos poroja pidetään rehujen avulla pitkään samoilla paikoilla, koska se pilaa laidunmaan. Rehuporo lähtee kulkemaan, menettää maasto-ominaisuuksia, luontaisen käytöksen. Intensiivinen ruokinta ei voi olla keino, jolla mennään eteenpäin. Kevättalvella tapahtuva vähäinen ruokkiminen on eri asia.

Työryhmän jäsen, Jouko Kumpula: Tarharuokinta muuttaa poron käyttäytymistä ja aiheuttaa fysiologisia muutoksia pötsin mikrobistoon verrattuna luonnonravintoon, jonka sulavuus on erilainen. Pitkässä juoksussa voi olla, että porot muuttuvat geneettisesti, jos vaikkapa verrataan luonnonlaitumilla olevia vs. intensiivisesti tarhassa ruokittuja poroja, sillä ne valitaan ehkä eri ominaisuuksien perusteella. ”Palauttaminen luontoon” voi olla hankalaa. Luonnonlaidunoloissa on luontainen ympäristö, saavat sieltä aina osan ravinnostaan ja terveydelle tärkeitä ravintoaineita, vaikka olisikin lisäruokinta siinä tukena.

Näkkälän paliskunnan näkemyksen mukaan sen nykyinen suurin sallittu poromäärä on liian alhainen (aikoinaan lukua leikattiin 1700 porolla) ja se luo paineita paliskunnan sisälle. Tämä vaikuttaa kylien, perheiden ja koko kulttuurin elämiseen.

Ivalon paliskunta

Suurin sallittu poromäärä on 6000 ja henkilökohtainen 500. Paliskunta katsoo, että nämä ovat hyvät luvut, eikä niitä tarvitse muuttaa. Nyt lukua on pidetty alle suurimman sallitun. Etenkin viime talvena, kun laidun oli jäässä, pidettiin lukua tarkoituksella alhaalla. Se voi vaihdella vuosittain sadoilla poroilla. Tällä myös halutaan säilyttää porojen ja laidunten kuntoa hyvänä. Paliskuntaan on tulossa paljon nuoria osakkaita, heillä on myös helpompaa aloittaa, kun luku ei ole täynnä.

Uhkista paliskunnan alueella nähdään muu maankäyttö: 80 % laitumista on metsätalouden piirissä. Myös matkailua sijoittuu alueelle. Niiden kanssa on kuitenkin pärjätty. Nyt on Metsähallituksen toimesta tehty aiempaa enemmän nuorten metsien harvennuksia. Tätä tulisi jatkaa ja tehostaa edelleen.

Paliskunnassa on osakkaita noin 100. Paliskunnassa on harjoitettu porojen maastossa tapahtuvaa talviruokintaa 1980-luvulta saakka. Ruokintasysteemi on tarkasti suunniteltu, rehujen hankkimisen vastuut ja paimennusvuorot on jaettu poroluvun suhteessa. Porot ovat useammassa tokassa. Poroille viedään heinää pääsääntöisesti omista pelloista ja jonkin verran myös ostoheinää. Heinä silputaan hienoksi, jolloin sitä ei jää maastoon, vaan porot syövät sen tarkasti. Paliskunnassa ei pystytä järjestämään laidunkiertoaidoilla rajattua laidunkiertoa järkevästi, koska alueella on niin paljon metsäautoteitä, joilla veräjät eivät pysyisi kiinni. Paliskunnassa teuraat jalostetaan 90 %:sti itse ja myydään suoraan asiakkaille ja osittain myös verkkokaupan kautta. Tällä nostetaan poron arvoa ja siitä saatavaa tuottoa.

Lapin paliskunta

Lapin paliskunnan poronhoitotapa perustuu pääasiassa porojen aidoilla (kaksi laidunkiertoaitaa) ohjattuun laidunkiertoon. Lisäksi paliskunnassa on erillinen Alapalakisen tokkakunta, joka hoitaa porojaan Vuotson kanavan eteläpuolella. Vuomaselästä, pääerotusaidalta, lähtevä laidunkiertoaita avataan kevättalvella, jolloin porot tulevat itse tuntureilta kohti länttä ja etelää. Toinen, lyhyempi aita lähtee Vuomaselästä etelään. Kesällä kaikki porot ovat yhdessä tokassa keskellä paliskuntaa, ja siitä ne sitten lähtevät talveksi itää ja länttä kohti. Kesällä vasat merkitään Vuomaselässä. Vuomaselkään keskittyy myös erotustoiminta (sinne sijoittuu myös Lapin ja Ivalon paliskuntien omistama teurastamo). Siitä laitetaan eloporoit syksyllä erotuksista takaisin talvilaidunpuolelle. Kiimaselän aitaan, paliskunnan itäreunalla, porot laitetaan erotuksia varten syystalvella, kun maa on jäänytynyt. Myös sieltä löysätään eloporoit talvilaitumen puolelle. Paliskunnan länsilaidalla on oma pienempi poromäärä, jotka erotellaan siellä. Erotusten jälkeen talvilaitumilla on lännessä noin 300 eloporoa, Alapalkisessa 700 ja itäisellä talvilaidunalueella 6 500 eloporoa. Nämä viimeksi mainitut kootaan vielä keskitalvella (tammi-maaliskuu) Raja-Jooseppiin ja löysätään loppupalveksi nk. Kuutuan alueelle aidatulle talvilaidunlohkolle.

Raja-Jooseppi on rakennettu 60-70-luvulla, kun Lokan ja Porttipahdan tekoaltaat tuhosivat paliskunnan sen aikaisen poronhoitosysteemin. Pitkä laidunkiertoaita Vuomaselästä paliskunnan itärajalle tehtiin 1997. 1990-luvun alussa paliskunnassa oli 11 000 poroa, joista ensin 10 000 jäi eloon, sitten 1990-luvun puolivälissä 9000 porosta kuoli noin 5000. Kevät oli harvinaisen pitkä 1996, jolloin kaikki vasat kuolivat ja osa vaatimistakin. Paliskunnassa kokeiltiin talvella 1997 lisäruokintaa, ja poroja kuoli entistä enemmän. Enää paliskunnassa ei aiota lisäruokkia poroja. Siksi tehtiin laidunkiertoaita, jonka talvilaidunpuolella ei pidetä poroja kesällä jäkäläköiden säästämiseksi. Parhaat porot selvisivät, ”karja jalostui”, ja tilanne on nyt hyvä.

Paliskunnassa pidetään tällä hetkellä eloporoja 7500 (ss. on 8000), ja ne tuottavat vuosittain teuraita noin 4500 eli hyvin. Eloporemäärää pidetään tarkoituksella suurinta sallittua alhaisempana, jotta laitumet riittäisivät, eikä poroja tarvitsisi lisäruokkia. Laitumet on rajattu aidoilla luontaisesti poroille sopiviksi kokonaisuuksiksi: Talvipuolella on tunturia ja kuivia kankaita, kesäpuolella laajoja aapasoita.

Jouko Kumpula: Kun 2005-08 tehtiin talvilaiduninventoinnin seuranta, Lappi oli ainoa paliskunta, jossa jäkälän biomassa oli lisääntynyt edellisestä inventoinnista. Tähän on syynä rajattu laidunkierto, jolla paliskunta toteuttaa itsesäätelyä laidunten kunnon ylläpitämiseksi.

Lapin paliskunnan kokemuksen mukaan laidunkiertoaidan molemmin puolin noin 2-3 km on huonompaa (kuluneempaa) aluetta, ja menee muutamia vuosia, että laidunkierto alkaa toimia kunnolla. Sen järjestäminen on kuitenkin kannattanut. Laitumet ovat hyvässä kunnossa ja teuraat erittäin hyvälaatuisia.

Muddusjärven paliskunta

Paliskunta katsoo, että ajankohta palautetilaisuudelle on erittäin huono. Paliskunta katsoo myös, että työryhmän kokoonpanossa on vahva eturistiriita, koska Metsähallituksen Metsätalous Oy ja MTK ovat mukana päättämässä poroluvuista.

Muddusjärven on vanha paliskunta. Se on muodostunut pienemmäksi kuin alun perin Näättämön paliskunnan erottua aikoinaan Muddusjärven paliskunnasta. Paliskunnassa on 67 osakasta. Nuoria poronhoitajia on hyvin mukana elinkeinossa. Heitä on noin 40 % poronhoitajista, mikä kertoo elinkeinon jatkuvuudesta ja suuresta merkityksestä.

Paliskunnalla on laidunkiertoaidalla ohjattu laidunkiertojärjestelmä. Kesällä porot ovat laidunkiertoaidan pohjoispuolella, mihin ne siirtyvät luontaisesti toukokuussa vasomaan, kun talvitokat löysätään talvilaidunpuolelta. Pedot vaikuttavat porojen vasomiseen ja vasojen selviytymiseen. Paliskunta aloittaa erotukset syksyllä Tsiuttajoen pääerotusaidalla, kun porot alkavat kulkea rykimän jälkeen laidunkiertoaidan varteen. Teurasporot kuljetetaan erotuksista autoilla Sevettijärven teurastamolle, ja liha käsitellään ja myydään suoraan asiakkaille. Osa teuraista myydään isolle jalostajalle, viime vuosina Polaricalle. Myyntierotukset kestävät marraskuulta joului-tammikuulle. Hirvenpyynti todennäköisesti vaikuttaa porojen laiduntamiseen 4-tien varressa kääntäen porot pois päin tien läheltä. Eloporot ovat talvilaidunpuolella hajallaan erotusten jälkeen. Ne kootaan tammi-helmi-maaliskuulla (riippuen olosuhteista ja porojen kunnosta) talvitokkiin, jotka viedään paimennukseen Inarin, Partakon tai Kaamasen kylien läheisyyteen yhteensä kuuteen talvitokkaan. Tokassa paimentaminen on perinteinen tapa hoitaa poroja. Menetelmä on hyvä, koska voidaan vaihtaa helposti laidunalueita, ettei olla koko ajan samalla alueella. Myös laidunten jäätyminen vaikuttaa siihen missä porot ovat, ja miten niitä aletaan ratkomaan ja paimentamaan.

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on tällä hetkellä 5 200. Paliskunta esittää poroluvun nostamista 6 000 poroon. Käytännössä lukua pidettäisiin noin 5 800:ssa, ettei poromäärä nouse yliluvun puolelle. Keväällä ei enää voi myydä poroja ja silloin jos erotukset venyvät pitkälle, on hyvä olla luvussa ilmaa, ettei suurin sallittu luku ylity, jos poroja joudutaan jättämään eloon.

Paliskunnalla on kokemusta Metsähallituksen Akwe: kon -menettelystä paliskunnan alueen hakkuiden suunnittelussa, mutta se on nyt keskeytynyt. Juutuan virkistysmetsän suunnittelussa sitä käytettiin myös. Tällä hetkellä on käynnissä Sopus -hanke, jossa selvitetään eri maankäyttömuotojen kumulatiivisia vaikutuksia paliskunnalle.

Keskustelussa kysyttiin laidunkiertoaidan vaikutuksesta poroihin. Kun se rakennettiin, oli hetken huonompi tilanne (porot pienuivat). Yhden porosukupolven jälkeen porot olivat tottuneet aitaan ja nyt on hyvä, kun talvilaitumet säästävät, porot saadaan helpommin käsiteltä, eikä vasojen kesämerkinnälle ole enää tarvetta. Aidan kanssa täytyy olla tarkkana, etteivät porot tallaa aidanvartta turhaan, kun alkavat tulla sen varteen tai jos on sateinen syksy. Talvilaitumen kunto on paliskunnassa hyvä. Tsiuttajoen pääerotuspaikkaa on helpompi kehittää, kun kaikki toiminta keskittyy yhteen paikkaan. Paliskunta on suunnitellut aita- ja investointia Petsikolle, jotta poroja saataisiin enemmän käsille aiemmin syksyllä.

Käsivarren paliskunta

Käsivarren paliskunta poikkeaa kaikista Suomen paliskunnista niin, että se on erillään muista naapurinaan Ruotsi ja Norja. Paliskunnan porot pysyvät kuitenkin hyvin oman paliskunnan alueella eli rajojen ylityksiä ei juuri tapahdu.

Poroluvut olivat aikoinaan 60-80 -luvuilla korkealla. Teuraiden myyntikulttuuri oli eri: nykyään myydään vasioja, silloin myytiin urakoita (toisella vuodella olevia). Suurin sallittu poroluku oli tuolloin 13 000, mihin ei laskettu vasioja, vaan lukuporot. Poroja oli siis

kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna, ihan laillisesti. Laitumet olivat kovalla, se näkyi siitä, että porot pienenivät. Toki mukana oli hyviäkin vuosia. 1990-luvun alussa tuli katastrofitalvi, kun tammikuussa satoi vettä ja laitumet jäättyivät. Osalla poronhoitajista kuoli jopa 80 % poroista ja vasaprosentti jäi noin viiteen. Sen jälkeen teuraspainot nousivat ja poromäärä elpyi pikkuhiljaa.

Mallan luonnonpuiston laidunnuskiistassa on väitetty, että 80-luvulla poroja oli vähemmän ja ne eivät menneet Mallaan. Tilanne oli oikeasti päinvastoin. Porot olivat aiemmin lähellä Mallaa, mutta lumiaita ja kaatopaikka estivät niitä menemästä sinne. Kun lumiaita sitten poistettiin, porot alkoivat mennä räkkäsuojaan kaatopaikan monttuun ja iltaisin ne lähtivät sieltä Mallalle laiduntamaan.

Katastrofitalven jälkeen laidunkierto muuttui. Sen jälkeen 1980-luvulla käytössä olleen 3 siidan lisäksi palattiin takaisin pienempien talvisiidojen (10-15 kpl) systeemiin, mikä lisäsi paimennustyötä, mutta paransi porojen laidunkiertoa. Tämä on todettu hyväksi poronhoitotavaksi, mm. häiriötekijöihin reagoimiseksi (pedot, kelkkailu) sekä laitumien kunnan ja käytön kannalta. Kovan talven jälkeen paliskunnassa on myös alettu ylläpitää lisäruokintavalmiutta. Samaan aikaan moottorikelkkailu, malminetsintä ja muu häiriö paliskunnan alueella on lisääntynyt. Käsivarren alue on suosittua matkailualueita, mikä vaikuttaa myös osaltaan poronhoitoon. Samoin petovahingot ovat lisääntyneet, mikä vaikuttaa porojen määrään. Raadot katoavat nopeasti ja niitä on iso työ etsiä.

Paliskunnassa on erilaiset olosuhteet eri alueilla. Eteläisin eli Erkunan tokkakunta elää erilaisissa sääoloissa ja niillä on myös jänkiä. Porot ovat heillä aina hiukan isommat. Tunturiporo muilla kyläryhmillä on erilainen. Teurasporot myydään pääosin ostoliikkeelle, kuten Polaricalle.

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on tällä hetkellä 10 000. Luku on ollut noin 11 000 ja 13 000 välillä. Se on vakiintunut siihen ja kaikki paliskunnassa ovat siihen tyytyväisiä. Porot on saatu hyvin hoidettua ja teuraat myytyä. Paliskunta esittää suurimman sallitun poroluvun nostamista 12 000:n. Tämä olisi välttämätöntä siksi, että poronhoito alueella toimii, ja mm. ylläpitää saamelaiskulttuuria. Nykyiselläkin poromäärällä teurasporojen painot ovat pysyneet tasaisina.

Vätsäriin paliskunta

Vätsäriin paliskunta on karu ja kivikkoisen paliskunta Inarin pohjoispäässä. Paliskunta on jaettu laidunkiertoaidalla vuodenaikaisiin laidunalueisiin. Paliskunnan pääerotusaita on Semekurtta, joka sijaitsee paliskunnan länsilaidalla kauimmaisen tien päässä, ja toinen erotusaitapaikka on Vätsäri. Paliskunnan eteläosa, eli Inarijärven niemet ovat talvilaidunta ja kesälaitumet ovat paliskunnan pohjoisosassa. Marraskuussa, kun lumi tulee, porot alkavat painua etelään, Vätsäriin. Jos silloin ei vielä ole jäitä, poroja ei saada aitaan, vaan joudutaan odottamaan kelejä ja porot lähtevät leviämään takaisin kesälaitumen puolelle. Maastot ovat rikkonaisia ja kivisiä ja poroja on vaikea koota. Semekurtan erotuspaikalta jutataan 20 kilometriä, että porot saadaan laidunkiertoaidan läpi talvilaidunpuolelle. Porot ratkotaan myyntierotuksissa tokkiin ja hoidetaan talvella kolmessa tokassa (talvipuolella 2 000 + kesäpuolella kaksi pienempää). Riippuu vuodesta, milloin talvitokkia aletaan paimentaa heinittämällä niitä maastoon.

Koko paliskunnan alue on talvilaitumen tyyppistä, minkä vuoksi kesälaidunmaat ovat karuja ja kuivia. Tämä on ehkä suurin haaste paliskunnassa. Jos on kuiva kesä, porot eivät voi hyvin ja jos on oikein sateinen, niin silloin ravinto ei kasva hyvin. Syksyinen sienisato määrittelee porojen kunnan. Talvilaitumet ovat riittävät. Suurimmillaan talvilaidunpuolella pidetty tokka oli aikoinaan 3 500, nyt se on 2 000 poroa, mikä ei kuormita talvilaidunta ja on hyvä määrä.

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 3 000 ja paliskunta pitää sitä riittävänä. Poroluvun ei kuitenkaan kestä tästä laskea, että elinkeinoa voi harjoittaa kustannustehokkaasti ja kannattavasti. Vätsäriin paliskunta katsoo, että henkilökohtaista suurinta sallittua poromäärää saisi nostaa tai sen voisi poistaa kokonaan. Laidunkierto on toisaalta hyvä asia, että laidun säästyy, mutta toisaalta haaste, koska järvien jäätyminen määrittelee, päästäänkö porot kuljettamaan erotusaitaan. Paliskunnalla on ajatuksia laidunkiertoaidan kehittämisestä edelleen.

Paatsjoen paliskunta

Paliskunnan laitumet ovat hyvässä kunnossa. Paliskunnassa on aidoilla ohjattu laidunkierto ja se on kunnossa. Paliskunnan tuottamat teuraat ovat hyviä.

Paliskunta on investoinut laidunkiertoon. Paliskunnan kesä- ja kevätlaidunpuolella toimii voimakas metsätalous. Paliskunta katsoo, että työryhmän kokoonpanossa on vahva eturistiriita, koska Metsähallituksen Metsätalous Oy on siinä mukana.

Paliskunnan porolukua verottavat vahvat karhu- ja ahmakanta. Paatsjoella on tiheimpiä karhukantoja koko maassa.

Paatsjoen paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on tällä hetkellä 1 600. Paliskunta katsoo, että sen suurinta sallittua porolukua tulisi nostaa 200-300 porolla, laskea sitä ei saa missään nimessä. Paliskunta katsoo, että henkilökohtaista suurinta sallittua poromäärää saisi nostaa 100-200 porolla, tai sen voisi poistaa kokonaan. Elinkeinon kustannukset ovat nousseet ja on pakko mennä suurempiin karjoihin, että poroilla pärjää.

Hammastunturin paliskunta

Hammastunturin paliskunnassa on osakkaita 86 ja ruokakuntia on 25. Paliskunnassa on 7 tokkakuntaa. Paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 5 500, mutta luku on ollut muutaman vuoden alle sen. Muutamia suurempia poronostajia on lopettanut ja porolukuun on jätetty varaa ja tilaa, jotta nuoria poronhoitajia voi aloittaa elinkeinossa.

Paliskunnassa on ollut laidunkiertoaidalla tuettu laidunkiertojärjestelmä toiminnassa noin 15 vuotta. Aidan veräjien kiinnipysymisessä on ollut ongelmia ja porot ovat uineet Ivalojoesta yli. Aidan eteläpuoli on kesälaidunta. Siellä on jänkiä ja tunturia, mihin poro pääsee räkkäsuojaan, sekä ojia ja jokivartta Kutturään saakka. Paliskunnan aidoista Risupää ja Palopää ovat vasanmerkintäaitoja. Porot käytetään niissä ja päästetään kesälaidunalueelle. Inarijärven puoli on kivikkoista seutua ja poroja ei saa koottua vasta kuin paksun lumen aikana. Tämän vuoksi viimeiset myyntierotukset menevät myöhäiselle.

Paikallinen jalostaja Ivalosta ostaa kaikki paliskunnan tuottamat teuraat. Paliskunnalla on yhteinen teurastamo Sallivaaran paliskunnan kanssa Hirvassalmenvaarassa, mutta Hammastunturi käyttää teurastamoa vain syksyisin. Talvella porot teurastetaan

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Toivoniemen teurastamossa. Paliskunta nylkee porot itse. Noin 60 % teuraista menee ostajille omien käsien kautta.

Paliskunnalla on ongelma siinä, että porot eivät pysy kesälaitumen puolella vaan menevät talvipuolelle. Jos ne pysyisivät kesäpuolella, ne saataisiin paremmin käsiteltyä syksyllä ja teuraat eroteltua eloporoista. Matkailu ja kullankaivu aiheuttavat isoja ongelmia osassa paliskuntaa. Kullankaivu valtaa jokaisen ojanvarren. Porot eivät sen aiheuttaman häiriön vuoksi pysy kesälaidunalueella, vaan menevät talvipuolelle. Kullankaivu myös vähentää laidunalaa tuhoamalla kasvillisuutta. Koneellinen kullankaivu vain lisääntyy tällä alueella, kun se loppuu Lemmenjoen kansallispuistosta ensi vuonna. Kaikki paine kullankaivusta kohdistuu Kutturin tokkakunnalle. Toinen ongelma ovat koiravaljakot, jotka ajavat villisti jokamiehenoikeudella. Kaikki valjakot pitäisi saada lupien ja reittien piiriin. Paliskunnalla on kiistaa hakkuista Metsähallituksen kanssa ja myös se katsoo, että Metsähallituksen osallistuminen porolukutyöryhmään aiheuttaa eturistiriidan.

Ahma on ongelma: poroja ei voi pitää tunturialueella, koska ahma aiheuttaa isoja vahinkoja. Vuosi 2013 oli paha vahinkovuosi, ja sen myötä vasaprocentti laski pitkäksi aikaa.

Hammastunturin paliskunta katsoo, että suurin sallittu eloporoluku tulisi pitää samassa kuin se nyt on, eli 5500 eloporossa.

Keskusteltiin kullankaivusta ja malminetsinnästä. Välttämättä itse kaivun alue ei aiheuta suurta haittaa, vaan kaikki sen vaatima infra, uudet maastourat ja sillat ja muu häiriö huolto/polttoaineenkuljetuksista jne. eli kumulatiivinen haitta on suurempi. Aina kun tulee uusi valtaus, tulee uusi tie ja paljon häiriötä ympärille. Malminetsintä aiheuttaa haittaa Käsivarressa talvilaidunalueella Karesuvannosta pohjoiseen. Malminetsintä aiheuttaa epävarmuutta nuorille, kun miettivät elinkeinon harjoittamiseen ryhtymistä.

Sallivaaran paliskunta

Sallivaaran paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 7 500 ja se katsoo, että luku tulee säilyttää samana. Paliskunnan pinta-ala on 2 800 km² ja sen alue on jaettu laidunkierroaidalla kesä- ja talvilaidunalueisiin. Laidunkierroaitaa rakennettiin ensin 60 km vuosina 1982-83 Kittiläntiestä länteen. Paliskunnan alueella ei juuri ole järviä, mutta isoja jokia ja soita sijoittuu kesälaidunpuolelle. Paliskunnalla on todella hyvät kesälaidunmaat keskellä paliskuntaa. Alueelle sijoittuu myös hyviä luppomaita, kangasmaita. Talvilaidunalueella puolestaan on tunturia ja kuivaa kangasta.

Paliskunnassa on menty yhteen tokkakuntaan. Palkisen tokkaa paimennetaan yhdessä, sillä sitä haluttiin hallita paremmin. Paliskunta on alkanut systemaattisesti kehittämään paimentamista, jotta tokkia saadaan ohjattua sinne missä on hyvä laiduntilanne. Tänä talvena oli ensimmäistä kertaa jaetut paimennusvuorot. Toinen laidunkierroaita rakennettiin 1990-luvulla Hirvassalmelta Kittilän tien yli Lapin paliskunnan raja-aitaan saakka. Paliskunnalla on kolme laidunaluetta: syyslaidun, mihin lasketaan erotusaidasta käsitellyt porot. Kun porot on käsitelty, aita avataan, ja porot siirtyvät talvilaidunpuolelle. Vasotusmaat ja kesälaitumet ovat jängillä. Rakkäaikana porot nousevat Peltotunturiin tai Hirvassalmen lähialueelle. Peltotunturissa on kokoamisaita, mihin porot kerätään, ja mistä ne käytetään

vasanmerkinnässä. Porot vaihtavat kesälaidunta noin 10 vuoden syklissä. Koneellinen kullankaivu on vaikuttanut niin, etteivät porot ole enää Maraston alueella kesällä.

Paliskunta on erämaapaliskunta. Vain yksi tie halkaisee sen alueen. Paliskunnassa ei voida paljoa hyödyntää matkailua lisätulonlähteenä. Myöskään poronlihan jalostaminen ja suoramyynti ei toimi, koska sijainti on syrjäinen. Muutama perhe kuitenkin harjoittaa suoramyyntiä. Paliskunnalla on yhteinen teurastamo Hammastunturin paliskunnan kanssa Hirvassalmenvaarassa. Paliskunta katsoo, että yhteistyö on hyvä asia ja pitää teurastamon ylläpitokuluja järkevinä.

Sallivaaran paliskunta katsoo, että luonnonlaitumilla pärjäävä poro pitää säilyttää. Poroja ei haluta ruokkia. Eikä paliskunnassa ei ole omia peltojakaan, joten oltaisiin ostoheinän varassa, jos sitä tarvittaisiin. Paliskunnalla on hyvät luppolaidunalueet, mihin porot päästetään, kun tulee hankikelin aika. Tunturit ovat vähälumisia, mutta tänä vuonna siellä on pohja jäässä.

Paliskunta katsoo, että kaikilla halukkailla tulee olla mahdollisuus pitää poroja. Kaikille annetaan tilaa, jotta poronhoito säilyy kulttuurin perustana. Paliskunnan alueella ei ole hyviä järviä tai muita matkailun harjoittamisen mahdollisuuksia. Porolla on pärjättävä.

Runsas petokanta verottaa poromääriä. Sekä vasoja että raavaita menee petojen suihin. Ahma, karhu, ilves ja kotka vievät osansa. Poroissa täytyy olla ”särkymävaraa”, jotta luku pysyy tasaisena. Paliskunnalla on investointisuunnitelmia, jotta poroja voitaisiin koota jo rykimäaikana ja saataisiin aiemmin otettua teuraita. Paliskunnassa on suuri hirvikanta, mikä myös vaikuttaa laitumiin. Niitä on satoja, jopa tuhat. Hirvet polkevat lumen kovaksi, eikä poro tällöin pysty kaivamaan. Hirvet myös tallaavat kesän aikana talvilaidunpuolen jäkäläköitä. Kullankaivu vaikuttaa myös niin, että veräjät eivät pysy kiinni kulkijoiden vuoksi ja porot menevät talvilaidunpuolelle kesällä. Miessijokvarsi on kaivettu niiden toimesta kokonaan. Nyt kun kullankaivu Lemmenjoen kansallispuistossa loppuu, saadaan aita toivon mukaan taas toimivaksi.

Muotkatunturin paliskunta

Paliskunnan pinta-ala on 2577 km². Pinta-alan laskemisessa ei kuitenkaan oteta huomioon sitä, että paliskunnassa on paljon tuntureita ja niiden välissä on syvät jokilaaksot. Tunturit lisäävät pinta-alaa huomattavasti (vrt. karttion pinta-ala). Paliskunnan laskelmien mukaan pinta-alaa on 1/3 enemmän kuin mitä karttapinta-ala on. Tämä tulee ottaa huomioon laiduntutkimuksissa.

Paliskunnan poronhoitajat asuvat Angelin, Kaamasen ja Inarin saamelaiskylissä. Paliskunta on jaettu laidunkiertoaidalla kesä- ja talvilaidunalueisiin. Paliskunnan pohjoisosan tunturit Angelintien pohjoispuolella ovat kesälaidunta. Porot myös vasovat siellä. Ne nousevat luontaisesti ylös vasomaan ja niitä siellä luontaisesti verottavat kotkat, karhut ja ahmat. Vasonnan jälkeen porot laskeutuvat jängille. Paliskunta merkitsee vasat kesällä, koska niitä ei saada käsille ennen kuin myöhään syksyllä, kun hirvas löysää rykimän. Syksyllä porot tulevat väliaitaa vasten ja ne kootaan erotusaitaan. Teuraat kuljetetaan Angelin lähellä olevaan teurastamoon. Viimevuosina teuraat on myyty Kotivaralle.

Eloporojen oikea-aikainen päästäminen talvilaidunpuolelle on tärkeää: poroja ei voi päästää sinne liian aikaisin, että kaivunalueet eivät jäädy liian aikaisesta kaivamisesta. Talvipuolella on tunturia ja outamaata, korkeita vaaroja. Porot laiduntavat siellä vapaasti suunnilleen helmikuun

lopulle, jolloin ne otetaan paimennettavaksi kahteen tokkaan: Angelin ja itäpuolen tokkiin. Porot kootaan tokkiin, jotta ne eivät jäisi koville kiekeröille. Porot käytetään aidassa ja viedään tokkina tunturiin. Heinää käytetään kokoamiseen ja noin kuukauden verran lisäruokintaan kevättalvella, jotta tokka pysyy koossa. Tämä edesauttaa ahmavahinkojen löytymistä. Paliskunnan alueella pesii 10-15 ahmaa.

Miten mitataan laitumen kuntoa? Sen mittari on poro. Miten poro pärjää ja millaiset teuraspainot ovat, kertoo siitä, missä kunnossa porot ovat. Tunturit ovat nykyisin usein jäässä, mutta toisaalta tunturin laita myös sulaa aikaisin keväällä. Paliskunnan talvilaidunpuoli on kansallispuistoa. Metsätaloutta on Angelin lähellä ja Inarin kylä lähellä. Matkailua ei juurikaan ole. Vain porotalous on se, mikä täällä elättää ihmisiä.

Muotkatunturin paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 6 800, ja paliskunta katsoo, että se on hyvä poroluku paliskunnalle. Henkilökohtaisen suurimman sallitun eloporomäärän voisi kokonaan poistaa.

Vasaprocentti on paliskunnassa suoraan verrannollinen petovahinkoihin, etenkin ahmatuhoihin. Pahimmillaan löydettiin 400 pedon tappamaa poroa vuodessa. Tuolloin myös vasaprocentti tuli alaspäin. Kun 200-400 vahinkoa kohdistuu vasoviin vaatimiin, se vaikuttaa tuottoon. Paliskunnalla on Metsähallituksen kanssa sovittuja hakkuurauhoitusalueita, jotka olisivat hyviä luppomaita, mutta sinne ei voi laskea poroja, koska siellä on niin paljon ahmoja. Yksi iso paliskunnan toimintaan vaikuttava tekijä on Kutuharjun koeporotarha. Tutkimustoiminnan aiheuttama paine kohdistuu yksin Muotkatunturin paliskunnalle.

”Puhutaan, että tunturissa on liian kova paine. Mitä tapahtuu, jos poro ja poromies ajetaan pois tunturista? Syntyy alipaine ja vetää kaiken roskan tunturiin. Joet huilaavat rekikoirien jätöksii ja tunturi on täynnä kiinalaisia ja revontulikotia. Sitäkö halutaan?”

Näätämön paliskunta

Näätämön paliskunta sijaitsee Inarissa. Paliskunnan suuri sallittu poromäärä on 3600. Paliskunnassa on osakkaita noin 30 ja 10 poromiestä on päätoimisia ja aktiivisesti poronhoitotöissä. Paliskunnan työkieli on koltan kieli, jonka puhujia on Suomessa noin 300. Paliskunta omalta osaltaan säilyttää kieltä ja kolttakulttuuria ja pitää Sevettijärven kylää asuttuna ja elinvoimaisena. Kylä on pieni ja siellä on vähän muita toimeentulon mahdollisuuksia poronhoidon ohella. Jos kylän porolukua vähennettäisiin, on pelko, ettei tulossa olevia nuoria alkaisi enää poronhoitoon, jos poroluvussa ei ole tilaa.

Paliskunnan poronhoito perustuu luonnonlaitumiin. Paliskunta ja vuodenaikaiset laidunalueet on rajattu aidoilla. Poronhoitotöitä rytmittää luonto: esimerkiksi joen jäätymisestä riippuu, milloin aletaan syyssettoon. Kesälaidunalue sijaitsee paliskunnan pohjoisosassa, missä ovat tunturikoivikot. Talvilaitumen raja kulkee Sevetin maantiessä, jonka itäpuolella on talvipuoli. Syyslaidunalueena on tien länsipuoli, missä porot pysyvät aina tammi-helmikuulle saakka. Ilmastonmuutos näkyy alueella niin, että talviolosuhteet ovat muuttuneet vaihteleviksi.

Paliskunnan teurasmäärät ovat vaihdelleet kovien talviolosuhteiden vuoksi. Vuonna 2012-13 oli jäätalvi. Toinen jäätalvi oli 2016-17, jota seurasi pitkä ja syväluminen kevät. Poromäärän palautuminen näistä kestää vuosia. Viime vuonna voitiin jo jättää vasoja, ja eloporoluku lähti nousuun. Tokkaan paimennuksen tueksi vietävän talvisen lisäruokinnan määrä vaihtelee

vuosittain sen mukaan, miten aikainen kevät on. Ilmaston vaihteluun on pakko varautua, sillä yksikin talvinen vesisade voi aiheuttaa poroille suuren tuhon.

Paliskunnan vasaprocentti vaihtelee talvien mukaan. Normaalisti se on 60-70 välillä ja teurasmäärä on 1600. Keskiteuraspainsuhteet ovat 20-22 kilon tienoilla.

Pedoista pahin on karhu, sen jäljiltä ei löydetä tuhoja, koska ne tapahtuvat kesällä. Paatsjokilaaksossa on suuri karhutihentymä, jota voidaan verrata Kainuun karhumääriin. Pyyntimahdollisuudet ovat käytännössä nolla, sillä alueella ei ole teitä ja maat ovat valtavan kivikkoiset. Pyytäjät eivät lähde sellaisille alueille pyytämään. Kotkia on runsaasti ja nekin verottavat vasaaja. Pesimättömät kotkat eivät ole korvausten piirissä, mutta nekin aiheuttavat vahinkoja. Vasavaadintokan yllä voi olla yli 10 kotkaa yhtä aikaa ilmassa. Myös merikotkia käy alueella mereltä. Paliskunnalla on myös yhteiset ahmat norjalaisten kanssa. Ne siirtyvät rajan molemmin puolin ravintotilanteen vaihdeltaessa porojen liikkumisen mukaan. Löydettyjä petovahinkoja on silti vähän, koska raadot katoavat tunturiin. Todellisuudessa noin 200 poroa katoaa vuosittain. Myös metsästys ja vahva hirvikanta ovat uhkia laitumille ja laidunten käytölle. Suuria hirvitokkia tulee talvehtimaan Suomen puolelle Norjasta. Vaikka lupia oli viime vuonna runsaasti, hirviä pyydetään enemmän siellä missä on tiestöä ja toisaalta paikallisten pyytäjien lupiakin on sijoitettu muualle kunnan alueella.

Suurin sallittu poroluku halutaan pitää ennallaan, että paliskunta pystyisi toimimaan kuten nyt. Nuoret poronhoitajat tarvitsevat työpaikkamahdollisuuden, samoin Sevetin kylä.

Länsi-Lapin paliskunnat 27.2.2019

Yhteenveto, Anne Ollila

Anne Ollila piti yhteenvedon Länsi-Lapin alueen paliskunnista porolukutyötä varten tehtyjen haastattelujen (Sanna Hast) pohjalta. Alueelle sijoittuu 9 paliskuntaa, jotka vaihtelevat kooltaan ja poromääriltään. Paliskuntien maankäyttötilanteet ovat erilaisia. Alueen muista maankäyttäjistä suurin on metsätalous. Suurin osa paliskunnista on ”nuoren metsän” paliskunta ja vain kaksi on nk. ”vanhan metsän” paliskunta. Tämä heijastuu siihen, että poroja on lisäruokittava talvella.

Alueella on suuri poronlihan suoramyyntin osuus ja sen trendi on ollut kasvava. Alueella on useita matkailukeskuksia, etenkin Pallastunturin merkkipiirin alueella. Lihan jalostamisen suunta on hyvä taloudellisesti katsottuna. Alueelle leimallista on myös vahva porotilamatkailu. Nämä yhdessä luovat vakaan taloudellisen pohjan kehittää elinkeinoa.

Paliskuntien palautteet

Muonion paliskunta

Muonion paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 6000. Paliskunnan näkemyksen mukaan tämä on optimaalinen poromäärä paliskunnalle. Aiemmissa porolukujen määrittelyissä lukua on aina vähennetty. Sen myötä poronhoitajien määrä on vähentynyt. Paliskunta toimii tällä hetkellä hyvin. Jos poronhoitajien määrä tästä vähenee, elinkeinon toiminta menee vaikeaksi.

Poroja hoidetaan kolmessa tokkakunnassa. Noin 90% poroista hoidetaan talvella maastoruokinnassa. Suoramyyntin osuus paliskunnassa on suuri ja kasvanut viime vuosina: Ylläs ja Olos varmistavat markkinat suoramyyntille. Moni poroperhe asuu lähellä matkailukeskuksia, mikä mahdollistaa suoramyyntin. Tilastoissa teuraspainot ovat noin 20 kg luokassa. Siinä on tilastointiin liittyvä harha: tilastoissa näkyy pelkästään ostoliikkeeseen menneiden teuraiden paino, mikä on aina pienempi kuin suoraan myytyjen paino. Todellinen vasojen keskiteuraspaino on 22-23 kg.

Paliskunnan alueella toimii metsätalous, mikä vaikuttaa laitumiin. Lisäruokinnalla korvataan menetettyä talvilaidunta. Paliskunnalla on hyvä kesämaat: laajat vuomat ja Pallas-Yllästunturin kansallispuiston tunturit, mihin porot pääsevät räkkää pakoon ja ruokaa riittää. Porot teurastetaan kesälaitumilta niin, etteivät ne jää kuluttamaan talvilaidunresurssia. Talvilaitumet eivät siksi ole porolukujen määrittämiselle oikea perusta.

Toimijoiden pitää pystyä toimimaan muun yhteiskunnan kanssa. Paliskunnalla on hyvät kokemukset yhteistyöstä mm. koiravaljakkoyrittäjän kanssa. Myös Metsähallituksen kanssa on hyvä neuvotteluyhteys. Olisi epäoikeudenmukaista, jos porolukua laskettaisiin ja porotalous joutuisi väistymään. Noin 30 % pinta-alasta on muun maankäytön piirissä. Kangasmaat ovat muuttuneet sammaleen valtaamiksi (ilmastonmuutos) ja poro on joutunut sopeutumaan ja käyttämään nykyään enemmän muuta ravintoa kuin jäkälää. Kansallispuisto on suuri vahvuus. Siellä on rauha ja siksi vasoma-alueita ja metsätalouden koskemattomia loppolaitumia. Paliskunnassa on paljon nuoria poronhoidon harjoittajia ja on myönnetty useita aloitustukia viime vuosina.

Kyrö

Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 3500 ja osakaskohtainen 500. Tavoite on pitää luvut samassa.

Paliskunnalla on useita suojelualueita, Pallastunturit ja Puljun erämaa. Vanhoja metsiä riittää ja hyviä laitumia. Paliskunta on investoinut aitarakenteisiin, jotka ohjaavat laidunnusta (esittelivät kartan) ja mahdollistavat lumisen talven aikana eri alueiden hyödyntämisen. Itäosa ja eteläosa paliskunnasta on suojeltua vanhaa metsää. Kesäpuoli on Pallastunturissa, mikä on paras paikka porolle. Myös hyviä vuomia löytyy ja kevättalveksi kuusikoita. Paliskunnan pääerotusaita on keskellä paliskuntaa. Porot uitetaan sieltä talvilaidunalueelle. Kesällä uitetaan taas yli ja lasketaan kesäpuolelle.

Paliskunnan poronhoitajat asuvat Raattaman kylässä, joka käytännössä elää porosta. Kaikki arki pyörii poronhoidon ehdoilla: koko kylä on erotuksissa, lihaa jalostetaan siellä jalostajan toimesta ja poromiesten itsensä käsittelemänä. Matkailu on vahvaa. Poronhoidon piirissä on paljon nuoria perheitä ja usko ja kiinnostus siihen on suuri. Sukupolvenvaihdoksia on tehty aktiivisesti. Muihin maankäyttäjiin on hyvät välit: Metsähallituksen kanssa voidaan neuvotella hakkuista ja turistien kanssa pärjätään. Paliskunta odottaa syksyllä, että turistivirrat rauhoittuvat ennen kuin lähtevät ettoamaan poroja. Paliskunnassa ei ole maanviljelijöitä.

Paliskunnan poromäärä lähti laskuun noin 10 v. sitten, eikä ole noussut. Paliskunnan mielestä olisi hyvä saada nostettua lukua lähemmäs suurinta sallittua ja sitä kautta tuottoa ylemmäs. Poroja lisäruokitaan metsään jonkin verran, jotta petojen aiheuttamaa vahinkoa saataisiin pidettyä kurissa poroja paimentamalla.

Kuivasalmi

Paliskunnan pinta-ala on yli 3500 ha ja suurin sallittu poromäärä on 6000. Paliskunta ja pedot säätelevät poromäärää. Poronhoito on silti ollut toimivaa jo pitkään, vaikka luku onkin pudonnut alle suurimman sallitun. Talvilaidun ei ole rajoittava peruste poroluvuille, koska poroja lisäruokitaan talvella. Kesä- ja syyslaitumet ovat erittäin hyvät ja kestäisivät suuremmankin poromäärän. Porotalous tuo Kittilän kuntaan ja ympäristöön noin 2 milj. euron lisän vuosittain ja porotalouden arvo kunnan vahvalle matkailulle on suuri. Suurimman sallitun poroluvun leikkaus veisi pohjan alueen kehittämiseltä.

Noin 90 % poroista on nuorilla päätoimisilla poronhoitajilla. Suurimman sallitun leikkaaminen kohdistuisi päätoimisiin poronomistajiin. Tämä ei ole kestävä. Myöskään jäkäläkoivien tilaan luvun leikkaamisella ei olisi vaikutusta. Paliskunta katsoo, että suurin sallittu poroluku tulisi pitää samana tai jopa nostaa.

Paliskunnan alilukuun on selityksenä se, että suuria poronomistajia lopetti vuosituhatien alussa, jolloin alkoivat myös petovahingot lisääntyä. Lukua myös pidettiin alhaalla, jotta laitumet voisivat parantua. Jäkäläkoivien ei kuitenkaan ole eikä tule, vaikka tehtäisiin mitään. Tämä siitä syystä, ettei alueella ikinä ole luontaisesti ollutkaan jäkälämaita vaan tuoreempia luppometsiä. Paliskunnassa on suojelualueita, niissä vanhoja kuusikoita ja lisäksi soidensuojelualueita. Paliskunta huolehtii talvilaitumista myös oikea-aikaisella teurastamisella niin, että vain tuottava karja, vaatimet, ovat talvimaille ja niitäkin lisäruokitaan.

Kittilän kaivos on kääntänyt porojen laidunkierron niin, että porot laiduntavat kauempana kaivosalueesta. Kaivoksen ympärillä on noin 15 km päähän ulottuva haittavöhyke, missä on vähemmän poroja, koska ne varovat lähialuetta. Paliskunnan porot vasovat normaalin määrän vasaaja, mutta kevätlaitumet ovat petopaikoilla. Paljonko menee karhujen suihin kesän aikana, on vaikea arvioida.

Paliskunnan poroluku oli alun perin 7000. Sitä on leikattu jo kahdesti. Olisi kohtuullista, ettei lukua enää vähennettäisi. Päätoimisilla poronhoitajilla olevien porojen osuus, näkyykö sitä tilastoissa?

Alakylä

Paliskunnan suurin sallittu on 5300. Paliskuntaa hallinnoidaan kiintiöjärjestelmällä. Eloporeluku on viime vuosina vakiintunut 5100:n, koska ikääntyneet poronomistajat ovat vähentäneet porolukuaan ja niitä ei vielä ole saatu nuorempien käyttöön. Paliskunta esittää poroluvun maltillista nostoa 5500 eloporeen. Edellisellä kerralla poroluku pudotettiin siitä nykyiseen. Eloporetuon piirissä on noin 30 perhettä, eli suuri määrä poroja on päätoimisilla poronomistajilla.

Suhtautuminen poroon ja poronhoitoon on positiivinen. Paliskunnan alueella on 3 maatilaa, joiden kanssa tullaan hyvin toimeen. Pihaporoihin reagoidaan heti. Poronhoito pitää kunnan ja erityisesti sen sivukylät elinvoimaisina, sillä poroperheet asuvat siellä.

Vasojen keskipainot ovat hyvät, noin 24 kg. Vasaprosentti on hyvä, vaikka pedot sitä verottavat, silti noin 60-70 %. Palkisessa on nuoria poroyrittäjiä, jotka ovat investoineet elinkeinoon. Paliskuntaan on myönnetty aloitustukia, on rakennettu lihanleikkaamoita ja

suoramyyntipisteitä. Poroluvun leikkaus veisi paliskunnan tuottoa alemmas ja investoinneilta pohjaa.

Paliskunnan pääerotusaita on Saariselkä. Paliskunnalla on hyvä kesä- ja syyslaidunmaat, paljon soita. Ne kestäisivät maltillisen noston. Vasat kasvavat hyvin ja tuotto on hyvä. Ennen naapuripaliskunnistakin tuli poroja Alakylän kesälaitumille. Nyt kun paliskunnalla on raja-aitoja, vieroporoja ei enää tule. Luppolaitumet ovat parantuneet viime vuosina, kun luppo on palannut myös talousmetsiin. Paliskunnan työmalli (kiintiö) säätelee myös laitumien tilaa, poroja myös lisäruokitaan talvella. Poroluvun nosto antaisi tilaa yhdelle uudelle nuorelle aloittaa elinkeinossa.

Paliskunnan porot ovat asumattomilla seuduilla, eivät asutuksen piirissä ”häiritsemässä”. Levi sijoittuu paliskunnan pohjoiseen kulmaan rajoittaen laiduntamista sieltä. Myös osa Yllästä paliskunnan alueella. Paliskunta jakautuu kahteen osaa luontaisesti Ounasjoen jakamana. Molemmilla puolilla on omat poronsa. Pohjoinen osa on vähäporoista aluetta ja siellä olisi reserviä eli mahdollisuus nostaa poromäärää alueella.

Paliskunnan poroista suurin osa myydään suoramyyntinä ja myyjillä on pulaa raaka-aineen riittävydestä. Paljon poroa menee myös matkailukeskuksiin paikallistasolla. Myös porotilamatkailuyrityksistä saadaan lisätuloa poromiesperheisiin. Paliskunnassa on paljon lapsiperheitä ja innokkaita aloittajia elinkeinon riittäisi. Eloporeluku pysyy hyvin hallinnassa kiintiöjärjestelmän vuoksi.

Lohijärvi

Paliskunnan suurin sallittu on 1400. Vasaprosentti on hyvä ja se perustuu porojen lisäruokintaan kotona talvisin. Siitä on kokemusta jo talvesta 79-80 lähtien kun pahan talven seurauksena ruokintaa aloitettiin. Poro ja poronhoito ovat kehittyneet nykymuotoonsa sen jälkeen.

Paliskunnan alueella maatalous on voimakasta. Paliskunnan laskujen mukaan heidän alueelleen sijoittuu 35 viljelijää, lähinnä Torniojokivarteen. Viljelijöiden kanssa tullaan pääsääntöisesti hyvin toimeen. Kolmen kanssa on ollut ongelmaa kuluneena vuonna syksyn ja alkutalven aikana. Kesällä ongelmia ei ole. Yhden viljelijän kanssa ongelma on kärjistynyt enemmän, koska hän ei anna lupaa aidata peltoja. Pihaporoista ei ole ongelmia ollut. Ruotsin raja ja poronhoitoalueen raja työllistävät paliskuntaa. Poroja tulee Ruotsista Tornion kaupungin puolelle ja siitä soitetaan lähimpään paliskuntaa, eli Lohijärveen, jonka vastuulla asian hoitaminen on.

Paliskunnan maista 95 % on yksityisomistuksessa. Paliskunnan porot käsitellään suurimmaksi osaksi siirtoaitoja (väliaikaisia aitoja) käyttäen. Porot saadaan käsiteltyä lokakuun aikana 80 %:sti, mikä mm. vähentää painetta peltoporoista. Porotiheys on alhainen, 1,14/km². Vasapainot ovat hyvät, talvinen lisäruokinta ja hyvät kesälaitumet näkyvät siinä, joskin karhukanta verottaa vasamäärää.

Jos porolukua leikataan, se vain lisäisi peltoporo-ongelmaa, sillä paliskunta on työläs hoitaa (pitkät rajat, paljon viljelyksiä) ja leikkaaminen aiheuttaisi sen, että pienet poronomistajat vähenisivät. Porotalouden on oltava kannattavaa edes jollain tasolla, että sitä ihmiset jatkavat. Poronomistajien väheneminen tarkoittaisi ongelmien lisääntymistä kylissä. Jokaista

poronomistajaa tarvitaan kantamaan työvastuuta. Poronomistajien määrän vähentäminen olisi siis nurinkurinen ratkaisu ”viljelysongelmiin”, koska silloin ne vain lisääntyisivät.

Palojärvi

Palojärven paliskunta ulottuu Rovaniemen ydinkaupungin alueelta aina Keminmaan rajalle. Rovaniemen suurimmat kylät ja muistakin paliskunnan alueen kunnista suuria kyliä sijoittuu paliskunnan alueelle. Paliskunta on siis laaja, ja porotiheys alhainen, noin 1,2 poroa neliökilometrillä.

Paliskunnassa on erinomaisen kesälaitumet, mikä näkyy hyvin vassoissa. Noin 90 % poroista on talvella lisäruokinnan piirissä, osa maastossa. Painot ovat tilastoissa 23 kg, mutta niissä eivät näy suoramyyntipainot, eli todellinen on 1-2 kg korkeampi, 26-27 kg jopa viime vuonna. Tämä kertoo, että ruokaa on riittävästi. Isolle jalostajalle menee poroa vain vähän, pääosa teuraista myydään suoramyyntinä.

Paliskunnan vasaprosentti on 60-70 %. Suuri hävikin aiheuttaja on liikenne. Rautatiellä jäi edellisenä vuonna noin 200 poroa junan alle. Nyt saatiin pitkän työn jälkeen rautatien aitaaminen vireille ja sitä on rakennettu 30 km Rovaniemeltä etelään. Viime vuonna noin 50 poroa jäi junan alle ja maantieliikennevahingot päälle. Kaupunki tuo omat haasteensa: ihmiset soittavat herkästi vaikkei poro tekisi vahinkoa. Kaupungin läheiset porot pyritään ottamaan syksyllä lisäruokintaan aikanaan, etteivät olisi piholla. Viljelykset sijoittuvat jokivarsiin. Kolmen viljelijän kanssa on ollut enemmän työtä. Paliskunta on rakentanut paljon viljelysuoja-aitoja eri puolille paliskuntaa.

Paliskunta on kiintiöjärjestelmässä, mikä helpottaa hallinnointia. Teuraista ja teurasrästeistä ei silloin tarvitse kiistellä. Poroluvun nostamisesta on ollut puhetta. Poroilla on ollut hyvä ja poromiehiä riittää, sillä heitä on yli 180. Jos lukua laskettaisiin, se voisi johtaa keskinäisiin kahnauksiin. Porotöitä tehdään myös vieropaliskuntien kanssa yhteistyössä. Suoramyynti on voimakasta ja siihen on investoitu paljon: leikkaamoja ja myymälätiloja rakennettu. Jos porolukua pudotetaan, kaikki investoinnit menettävät merkityksensä. Suoramyynti auttaa myös heitä, jotka myyvät teuraansa suurille ostoliikkeille, sillä lihan hintataso nousee kaikilla. Toki jalostaja/suoramyyjä saa enemmän, ja mitä pidemmälle jalostaa, niin sitä parempi on hinta.

Orajärvi

Paliskunnan suurin sallittu eloporoluku on 1500. Paliskunta toimii pääosin Pellon kunnassa. Paliskunnan alue on ollut nykyisten rajojen mukainen vuodesta 1914. 70 % alueesta on valtion maita. Suojelualueita on vähän. Valtio on hyvä maanomistaja: paljon hankalampaa olisi, jos näin paljon olisi yksityismaita. Yhden omistajan kanssa helpompi neuvotella asioista. Metsähallituksen kanssa on hyvä neuvotteluyhteys. Matkailu alueella on pienimuotoista.

Paliskunnan poroista pääosa on ollut lisäruokinnan piirissä, joko kotitarhoissa tai maastossa viime vuosina eli talvina, kun pohja on jäänyt tai muuten huono. Tämä talvi on ollut hyvä, normaali kaivutalvi ja poroja on paljon metsässä ilman lisäruokintaa. Lisäruokinnassa ollaan paliskunnassa heinän osalta omavaraisia. Paliskunnan alueella on neljä maitotilaa ja nekin ovat vähenemään päin.

Poronhoitoon olisi tulijoita, kun vain olisi poroja. Viiden vuoden sisällä aloitustukia on myönnetty viisi ja yksi hakemus on sisällä. Eli nuoria on hyvin tulossa mukaan. Paliskunta ehdottaa poroluvun nostamista 1800 eloporoon, jotta saataisiin nuorille lisää poroja ja elinkeino kannattavammaksi ja tulot paremmaksi. Paliskunnan ikärakenne on hyvä ja näyttää, että poronhoito jatkuu vielä pitkään.

Liikenne aiheuttaa vahinkoja. Vt 21 ja rautatie ovat ne, missä menee poroja. Petovahingot ovat vähäisiä. Ilveskanta saatu vahinkoperusteisilla poikkeusluvilla hyvin hallintaan. Tämä näkyy vasaprosentissa, joka on 60-70 %. Keskipainot ovat 23-24 kg. Ostoliikkeelle menee noin 60 % teuraista. Enempää ei ehditä itse jalostaa.

Porot ovat kahdessa tokassa. Kesälaitumet ovat luonnostaan hyvät ja porot siirtyvät luontaisesti itse talvilaitumille. Paliskunnan porotiheys on alhainen.

Kommentti: nuorten poronhoitajien määrä on korostunut monessa paliskunnassa ja näyttää hyvältä esimerkiksi verrattuna maatalouteen. Elinkeinossa on positiivinen vire, mikä on hieno ja vaalittava asia.

2. Kommentti: porotaloudessa on Lapissa ollut pitkään enemmän aloittajia kuin maataloudessa. Porotalous pitää kyliä edelleen asuttuna.

Kolari

Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 2600 ja paliskunta esittää sen nostamista 2800 poroon. Paliskunta on turvannut tulevaisuutta rakentamalla infrastruktuuria. Raja-aitoja on 150 km ja laidunkiertoaitaa 27 km. Paliskunta on säästänyt aitaamalla karukkokangasaluetta talvilaitumeksi.

Metsähallituksen kanssa on hyvä neuvotteluyhteys. Metsäautoteitä on paljon. Enää noin 20 % poroista on tarharuokinnan piirissä talvisin. Lisäruokintaa tehdään maastoon, mutta toisarvoisimmille alueille, ettei se pilaa jäkäläköitä. Uutta talvilaidunaluetta on alettu käyttää. Porot kyllä oppivat metsään, kun ne sinne päästetään.

Paliskunnan puhtaan tuoton arvo on ollut alhainen, koska aitaainvestointeja on tehty paljon. Aitoja on tehty paljon omalla kustannuksella. Myös Kolarin paliskuntaan on myönnetty aloitustukia nuorille poronhoitajille.

Paliskunnassa ei ole juurikaan matkailua. Kalastusmatkailua väylän varressa ja pari kelkkareittiä. Päämaankäyttäjät ovat porotalous ja metsätalous. Maataloutta on vähän ja poronhoidosta ei ole sille haittaa. Vuonna 1996 on viimeksi tarvinnut tehdä kaksi viljelyssuojaita ja niistäkin on toinen saatu purkaa pois. Paliskunnalla ei ole konflikteja muiden maakäyttäjien kanssa.

Paliskunta katsoo, että osakaskohtaista poromäärää tulisi nostaa 500 poroon, sillä poronhoitaja tarvitsee nykyään enemmän poroja pärjätäkseen hyvin ja pitää olla varaa erilaisiin investointeihin, jotka ovat elinkeinossa välttämättömiä. Paliskunta on säädellyt poromäärää teurastamalla ja teuraita tulee vuosittain noin 1500. Keskipainot ovat 22-23 kg luokkaa. Paliskunnassa on panostettu ja investoitu suoramyyntiin: enää noin 30 % menee suurelle ostoliikkeelle. Tämä nostaa porotalouden tuottoa paremmaksi. Myös Kolarin paliskunnassa

olla omavaraisia poroheinän tuotannossa, mutta aitinvestoinneilla on pyritty siihen, että lisäruokintaa saadaan vähennettyä, mikä myös vaikuttaa porotalouden kannattavuuteen.

Paliskunnassa ei ole juurikaan peto- eikä rautatieliikennevahinkoja. Joitakin kymmeniä poroja menee autojen alle. Liikennevahingot ovat melko vähäisiä, koska porot ovat hyvin metsissä. Noin 70 % paliskunnan pinta-alasta on valtion maita. Paliskunnan alueella on paljon metsästystä syksyllä ja metsästyskoirista on ongelmia, ja etenkin muualta tulevien metsästäjien koirista, jotka eivät ole nähneetkään poroja.

Poronhoidon sosiaalinen merkitys on alueella suuri. Esimerkiksi koulut käyvät säännöllisesti vieraana erotuksissa.

Jääskö

Jääskön paliskunta on vanhimpia paliskuntia alueella, se on muodostettu silloin kuin paliskuntajärjestelmä säädettiin. Paliskunta sijoittuu pääosin Rovaniemen alueelle, vähän myös Kolarin ja Kittilän kuntiin.

Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 1000 poroa. Paliskunta esittää poroluvun nostamista 1300 poroon, mikä oli eloluku ennen kuin sitä 20 vuotta sitten laskettiin. Paliskunnassa on 28 osakasta, joista $\frac{1}{4}$ on alle 24-vuotiaita. Paliskunnassa on mukana nuoria, jotka toimivat päätoimisina poromiehinä. 900 poroa, eli 90 % paliskunnan suurimmasta sallitusta, on päätoimisilla poromiehillä. Paliskunnan toiminta on vakaalla pohjalla.

Paliskunnan kesälaitumet sijaitsevat keskellä aluetta. Poroilla on luontainen laidunkierto eli ne vaihtavat laitumia itse tiettyssä syklissä. Paliskunnalla on vanhoja aitapaikkoja, joita käytetään tehokkaasti: porot teurastetaan pääosin lokakuussa. Vasaprocentti pysyttelee 60-70 % välillä, ja teurasmäärä on vakaa. Paliskunta tuottaa normaalisti noin 500 teurasta, viime syksynä noin 600. Keskipainot ovat 22-24 kg. Viime syksynä, kun sienivuosi oli hyvä, keskipaino oli noin 24 kiloa.

Muita suurempia maankäytön muotoja poronhoidon ohella on ainoastaan metsätalous. Paliskunnassa ei ole löydettyjä petovahinkoja joka vuosi, eikä poistolupia ole tarvittu. Karhut verottavat kesällä vasamäärää ja alentavat vasaprocenttia. Samoin kotkat. Paliskunnassa asutus ja viljelykset sijoittuvat reunoille, ja porot laiduntavat keskiosissa eli eivät siis ole haittana. Paliskunnan alueelle sijoittuu kolme karjatilaa ja niistäkin osa on lopettamassa. Pihaporot haetaan pois ennen kuin niistä edes soitetaan paliskuntaan. Liikennevahinkojen vähentämisen kanssa ollaan myös tehty aktiivisesti työtä. Porot paimennetaan pois alueilta, missä vahinkoja voi tulla ja paliskunta käyttää aktiivisesti porovaroitusmerkkejä ja porokelloa.

Vanhat metsät ovat äärimmäisen arvokkaita, niillä on paliskunnalle suuri merkitys. Luppo on viime vuosina elpynyt kovasti myös nuorissa talousmetsien männiköissä. Poroja lisäruokitaan talvella perhekunnittain. Suuntana on porojen saaminen pois talvitarhoista, luontoon. Poroja on helppo paimentaa lisäruokinnan avulla, ne pysyvät tokissa. Se kuitenkin työllistää ja aiheuttaa kustannuksia, joten porolukua halutaan siksikin nostaa, että saataisiin volyyymia. Ruokinnassa ollaan omavaraisia heinän suhteen. Talousmetsien hakkuut heikentävät laitumia, mikä johtaa ruokinnan tarpeeseen, eikä se ole poron syy. Paliskunnasta löytyy myös jäkäläisiä maita alueilta missä on vähän poroja lumettomana aikana. Metsähallitus on avainasemassa laitumien säilyttämisessä. Paliskunta kiittää yhteistyön kehittämisestä.

Paliskunnan kesälaitumet ovat hyvät ja kestäisivät suuremmankin poromäärän. Vuonna 1999, kun lukua pudotettiin, tilanne oli eri: silloin oli paljon vieropaliskuntien poroja Jääskön alueella. Silloin saatettiin leikata kesäisin jopa 1000 vasaa paliskunnan alueella, kun vasa leikataan nykyään noin 500. Sen jälkeen on tapahtunut suuri muutos siinä, että on palattu porojen paimentamiseen, eivätkä porot ole enää vieropalkisten alueilla. Paliskunnan rajoilla on myös esteaitoja pohjoisessa ja lännessä. Paliskunnan porot pysyvät omalla alueella, niillä on hyvät oltavat ja poronhoito toimii.

Matkailutoimintaan on panostettu: siitä saadaan lisätienestiä ja siinä on tulevaisuutta. Toiminnan kannattavuus on korkea: ihmiset haluavat nähdä poroja, silitellä, tulla mukaan porotöihin ja safareille. Valtaosa paliskunnan teuraista myydään suurelle ostoliikkeelle. Suoramyyntiä olisi kehittämisen paikkaa. Myös siksi poroja tarvittaisiin nykyistä enemmän. Suuremman poromäärän hoitamiselle on paliskunnassa hyvät edellytykset.

Raudanjoen ja Itäkemijoen merkkipiirien paliskunnat 4.6.2019

Yhteenveto, Sanna Hast

Alueelle sijoittuu 10 eteläisen/keskisen Lapin paliskuntaa. Alueelle ei sijoitu suuria yhtenäisiä suojelualueita. Muuta maankäyttöä sen sijaan on runsaasti: metsätalous, matkailu, tiestö, asutus, maanotto, turvetuotanto, maatalous ja puolustusvoimien harjoitusalueet. Sopeutuminen ja poronhoidon ja muun maankäytön yhteensovittaminen ovat arkipäivää paliskunnille ja niissä on kehitytty taitaviksi.

Rovaniemen alue sekä voimakas matkailu luovat mahdollisuuksia: Porotilamatkailun palveluilla ja porotuotteilla on erittäin runsas ja kasvava kysyntä. Lihan käsittely ja jalostus ovat alueella voimissaan. Rovaniemen ympäristössä on toisaalta jonkin verran haasteitakin tiheästä asutuksesta johtuen. Niihin on kuitenkin tartuttu aktiivisesti.

Aluetta leimaa se, että laidunmaat ovat muuttuneet metsätalouden toimesta jo vuosikymmeniä sitten. Tähän on sopeuduttu niin, että poronhoitotapa talvella on se, että poroja ruokitaan maastoon tai tarhaan. Paliskunnilla on runsaat kesä- ja syysajan laitumet. Alueelle on leimallista myös paliskuntarajat ylittävä yhteistyö.

Paliskuntien palautteet

Pyhä-Kallion paliskunta

Paliskunta sijaitsee Keski-Lapissa, neljän kunnan alueella. Pinta-ala on 4500 km² ja suurin sallittu on 6500 eloporoa. Paliskunta on kohtalaisen laaja ja pitää osaltaan aluetta elinvoimaisena. Työllistää teurastamon, lihanleikkauksen ja porotilamatkailun kautta perinteisen porotalouden lisäksi. Osakkaita on 151 ja yli puolet on aktiivisesti poronhoidossa. Paliskunnassa on paljon lapsiperheitä ja noin 25 ruokakuntaa on eloporotuen piirissä. Poronomistajien keski-ikä on 36 vuotta.

Paliskunnalla on erinomaiset kesälaitumet: laajat jängät sijaitsevat pohjois- ja itäosissa. Keskikairassa puolestaan on laajat jäkälälaitumet. Pyhä-Luoston kansallispuistossa ovat

yhtenäiset 30 km mittaiset luppokuusikot, joita porot voivat hyödyntää. Paliskunta on jaettu laidunkiertoaidalla, joka sijaitsee keskiosassa paliskuntaa. Kesällä aita on kiinni. Pohjoisesta alas talvilaitumille laskeutuvat porot käsitellään laidunkiertoaidan varressa sijaitsevilla erotusaidoissa ja löysätään aidan eteläpuolelle. Rovajärven ampuma-alue sijaitsee paliskunnan keskikairassa ja ammuntojen vuoksi alue suljetaan marraskuussa eli porot on saatava käsiteltyä ennen sitä. Alueella on toisaalta armeijan toiminnan vuoksi hyvä tieverkosto. Talvikaudella porot lisäruokitaan maastoon ja tarhoihin, osa poroista on myös vapaana laitumilla. Noin 70 % paliskunnan alueesta on valtion maita. Metsähallituksen kanssa on hyvä yhteistoiminta ja pidetään säännöllisesti yhteyttä metsien käsittelyistä ja maanmuokkauksista.

Pyhä-Luoston alueesta on enimmäkseen hyötyä, vaikka sinne sijoittuu monenlaista matkailureittiä. Paliskunnassa on viisi porotilamatkailuyrittäjää, jotka työllistävät myös muita poronhoitajia. Paliskunnan alueella on noin 10 viljelijää, joiden peltoja on aidattu vahinkojen estämiseksi. Viime vuosina suoja-aitoja on maanviljelijöiden luvalla myös purettu sillä he eivät ole katsoneet niitä tarpeellisiksi. Asiat on sovittu muuten, ja elinkeinonharjoittajien välillä on hyvät suhteet. Paliskuntaa ympäröivät vilkasliikenteiset tiet ja rautatie kulkee läpi: tieliikenteessä ja rautatieliikenteessä kuolee noin 250 poroa vuodessa. Petovahinkoja ei ole löytynyt juurikaan, mutta vasahävikki on arviolta 15 %.

Porojen keskiteuraspainot vaihtelevat 21-22 kilon vaiheilla. Paliskunta omistaa yhdessä Hirvasniemen paliskunnan kanssa Kemijärven teurastamon ja Poro-Lappi lihanleikkaamon. Suoramyyntiin menee noin 2/3 teuraista, loput ostajaliikkeelle. Paliskunta pyrkii parantamaan porokarjaa tuomalla siitoshirvaita muista paliskunnista sekä satsaamalla vaatimien laatuun.

Paliskunta esittää eloporoluvun pitämistä nykyisessä suurimmassa sallitussa. Paliskunnan laitumet ovat hyvä ja kestävät sen poromäärän hyvin. Paliskunta suojaa talvilaitumia paitsi laidunkiertoaidalla, mutta porot myös itse käyttävät luontaisesti kesällä soita ja lehikoita eivätkä tule talvilaidunalueelle vaan syksyllä vasta nousevat kankaille sieneen.

Vanttauksen paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 1200 ja tällä hetkellä ollaan hiukan alle sen, sillä pari karjaa on viime vuosina teurastettu. Paliskunta on hajauttanut porokarjoja ympäri paliskuntaa, niin että porot ovat tasaisesti alueella.

Paliskunnalla on hyvä kesälaitumet ja talvella porot ovat tarhoissa lisäruokinnan piirissä. Muista maankäyttäjistä suurin on metsätalous. Metsät näyttävät elpyneen ajan kuluessa. Metsästyskoirat metsästysaikana haittaavat porojen laiduntamista laukottamalla niitä. Paliskunnan poroista pääosa vasotetaan vasotusaidoissa, joten kesällä ei järjestetä vasanmerkintää, vaan loput peurat merkitään syksyllä erotuksissa. Porot käsitellään tehokkaasti aikaisessa vaiheessa syksyllä. Paliskunnalla on suhteellisen vähän aktiivisia poronhoitajia, mutta töitä tehdään myös yhteistyössä Narkauksen ja Niemelän kanssa. Kaikki teuraat myydään suoramyyntinä itse jalostettuna ja poronlihalla on suuri kysyntä. Paliskunnan toiminta on kustannustehokasta.

Maanviljelijöiden kanssa ei ole ongelmia. Paliskunnalla on 20 poronomistajaa joista 6-7 on aktiivisesti poronhoitotöissä mukana. Nuoria poronhoitajia on tullut ja tulossa mukaan paliskuntaan. Paliskunta haluaa pitää suurimman sallitun poromäärän nykyisellä tasolla, jotta nuorille olisi mahdollisuus tulla elinkeinon ja kasvattaa karjakokoaan koska paliskunnan

poromäärässä on tilaa. 90 % poroista on talvella ruokinnan piirissä, joten talvilaidunten kantokyvyllä ei ole merkitystä poromäärän ylläpitämiseen.

Poikajärven paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 4600. Sitä pudotettiin kahdessa edellisessä porolukujen tarkastelussa 20 ja 30 vuotta sitten. Jo tuolloin oli perustettuna osuuskunta, joka leikkasi lihaa paliskunnassa. Jalostajilta väheni raaka-aine ja he joutuvat ostamaan poroa ympäri poronhoitoaluetta. Paliskunta ehdottaa suurimman sallitun poroluvun nostamista 5500 eloporoon. Porot ovat hyväkuntoisia ja laitumet riittävät. Kannattavampaa olisi jalostaa enemmän omia poroja kuin ostaa niitä muualta. Leikkaamisen varaa luvussa ei ole.

Paliskunnassa on investoitu kattavaan erotusaitaverkostoon. Paliskunnan alueet ovat maanomistukseltaan rikkonaiset ja kylätaajamia on ympäri paliskuntaa. Paliskunnan alueelle sijoittuu kaksi vilkasliikenteistä tietä: 4-tie ja Kittiläntie, eli sekä Levin että Saariselän matkailuliikenne kulkee paliskunnan kautta. Liikennevahingot ovat olleet mittavia, mutta ne on saatu vähenemään, kun on panostettu erilaisiin estämistöimiin, mm. porokellovaroitukseen.

Porot teurastetaan 85%:sti lokakuussa, eli teurasporot eivät jää kuluttamaan talvilaidunresurssia. Ilmastonmuutos vaikuttaa alueella voimakkaasti: itsenäisyyspäivän ja vuodenvaihteen välillä sataa vuorotellen vettä ja pakastaa, niin että laitumet jäätyvät. Hakkuita on tehty jälleenrakentamisen ajoista lähtien. Paliskunnan alueella on hyvä metsätieverkosto, mutta toisaalta metsät ovat pirstoutuneet. Porot ovat kuitenkin sopeutuneet näihin laitumiinsa ja poronhoitajainkin. Paliskunnan alueelle sijoittuu Napapiirin matkailukeskus, joka tarkoittaa monenlaista aktiviteettia ja reitistöä. Myös kaupunkitaajama sijoittuu osittain paliskunnan alueelle. Poroja on poistettu alueelta tehokkaasti teurastamalla ja siirtämällä niitä kauas. Porojen tuleminen taajamaan on selvästi vähentynyt. Paliskunnan alueella on yksi maitotila, joka ei halua aitoja peltoja ympärille. Muutama lihakarjatila sekä myös muutamia pienempiä asutustiloja on ympäri paliskuntaa. Näiden pellot on aidattu eikä ongelmia ole ollut. Petovahinkoja löytyy muutamista pariin kymmeneen vuodessa, etenkin ilveksen jäljiltä. Kesäaikaista hävikkiä kyllä on.

Paliskunnassa on noin 100 osakasta ja nuoria poronhoitajia on aloittanut ammatissa. Suurimman sallitun poromäärän alle ollaan vuosittaisten vahinkojen verran, n. 100-150. Osa poroista on metsässä vapaana yli talven, osa lisäruokitaan metsään, suurin osa on tarharuokinnan piirissä.

Niemelän paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu on 1900 ja osakkaita on 45. Paliskunnan pinta-alasta valtion maita on 47 %. Paliskunta nykymuodossaan on varsin nuori: nyt on viides toimintavuosi sen jälkeen, kun Mäntyjärven paliskunta lakkautettiin vuonna 2014 ja osa siitä liitettiin Niemelään. Sen jälkeen vielä rajoja tarkistettiin yhteistyössä Posion Livon kanssa niin, että molemmille tuli järkevät laidunkokonaisuudet. Suurin sallittu poroluku nousi tuolloin 500 porolla ja paliskunnan eloporomäärää on pyritty nostamaan pikkuhiljaa tähän uuteen suurimpaan sallittuun määrään.

Asutus sijoittuu paliskunnan alueella Kemijokivarren kyliin, jotka ovat vanhastaan asuttuja alueita. Poroja ei ole kasvukaudella asutusalueilla. Maanviljelys on vähentynyt alueella vuosien saatossa. Pellot ja pihat on aidattu ja paliskunnassa on rutiinina, että aidat pidetään kunnossa. Paliskunnan alueella ei ole tarvinnut korvata vahinkoja 30 vuoteen.

Petovahinkoja tapahtuu vaaroissa, jotka ovat petojen luontainen valtaväylä etelästä pohjoiseen. Alueella on jyrkkiä maastoja, missä pedot viihtyvät. Metsätalous on suuri toimija alueella. Vanhaa metsää on enää paliskunnan pienillä suojelualueilla. Luppo on alkanut hyvin elpymään paliskunnan nuorissakin metsissä. Metsähallituksen kanssa pystytään hyvin sopimaan, mm. alueista, jotka jätetään muokkaamatta.

Porot pysyvät hyvin paliskunnan alueella, vaikka raja-aitoja ei olekaan. Paliskunnassa on kolme aluetta, joilla porot palkivat: eteläinen alue, Kivaloiden alue ja itäinen alue, missä laiduntaa 80 % poroista. Tällä pääalueella on investoitu eniten poronhoidon infrastruktuuriin. Alueella on hyvät kesälaitumet: suot ja jokivarret, sekä syyskankaat. Suurimmassa erotusaidassa, Paljaskankaalla tehdään sekä vasanmerkintää että syyserotuksia. Osa näistä poroista menee erotuksista Kemijoen varteen, osa Simojärven kankaille. Alueen poroja lisäruokitaan maastoon niin kauan kuin mahdollista, kunnes keskitalvella porot ratkotaan ja otetaan kotitarhoihin ja osa niistä jää edelleen luonnonlaitumille lisäruokinnan piiriin. Poromiehet viljelevät itse heinää lisäravinnoksi ja paliskunta on niiden osalta omavarainen.

Paliskunnan osakkaiden keski-ikä on 46 vuotta. Poronhoito on kiinnostava ala nuorille ja uusia poronhoitajia on tullut paliskuntaan viime vuosina puolenkymmentä. Paliskunta on osakkaana Ranuan teurastamossa. Yhdellä osakkaalla on oma leikkaamo ja toinen on rakenteilla. Alueella sijaitsee myös Juotasniemen rahtileikkaamo, jossa osa leikkauttaa omat poronsa myytäväksi. Porojen kunto on ollut hyvä, vasojen keskipaino on 23,4 kg. Porotiheys on 1,5 poroa/km² ja suurimman sallitun ollessa täynnä 1,7 poroa/km².

Paliskunta esittää poroluvun pitämistä nykyisellä tasolla. Paliskunnan rakenteet on investoitu nykyiselle poromäärälle, ja paliskunnan toiminta on optimaalista. Paliskunnassa harjoitetaan maastoruokintaa, jotta porot pysyisivät erämaissa, ettei tulisi lieveilmiöitä muiden maankäyttäjien kanssa. Porojen laidunkierto on luontaisesti toimiva, ja poronhoito on järjestetty parhaalla mahdollisella tavalla.

Timisjärven paliskunta

Timisjärven paliskunta toimii Posiolla. Paliskunnan suurin sallittu on 1900 ja paliskunta esittää poroluvun pitämistä nykyisellä tasolla.

Noin puolet paliskunnan pinta-alasta on valtion maita. Paliskunnan alueella ei juurikaan ole matkailua, poronhoitajien tulo tulee lihan jalostamisesta ja myynnistä. Posio on harvaan asuttu kunta, ja poronhoito pitää kunnan kylät elävinä. Maatalous on perinteisesti ollut alueella vahvaa, mutta se on vähenemään päin, samalla kuin tilakoko kasvaa. 2 suurempaa maatilaa on toiminnassa ja 2 muuta lopettamassa toimintaansa. Paliskunta on aidannut peltoja satoja hehtaareita, ja ongelmia ei ole. Muutenkin pidetään suhdetoimintaa asukkaisiin ja viljelijöihin tärkeänä, tiedotetaan poroista ja poronhoidosta. Asiat on saatu hyvin sovittua. Paliskunta käyttää aktiivisesti porokoiria pelto- ja pihaporojen siirtämiseen pois ongelma-alueilta. Koirat toimivat hyvin ja saavat parempaa tulosta aikaan kuin ihminen yksinään.

Metsätalous vaikuttaa alueen laitumiin. Eritoten alueen vahva toimija ja isoja pinta-aloja hallinnoiva Posion yhteismetsä on muokannut laidunmaita. Yhteismetsän maille on tulossa myös tuulivoimatuotantoa (yli 20 voimalaa). Yksi maankäyttäjät, joka vaikuttaa osan vuotta on metsästys: hirvikoirat laukottavat ja tappavat poroja. Suurempi ongelma on muualta tulevat metsästäjät, joiden koirat eivät ole porovapaita, paikallisten kanssa on parempi yhteistyö. Koirapyynnin kulttuuri on muuttunut huonompaan suuntaan tutkapantojen yleistymisen myötä. Paliskunnan alueella on yksi suurempi suojelualue, Mustarinnantunturi, missä ovat jäljellä olevat luppokuusikot.

Paliskunnassa on harjoitettu porojen talvista lisäruokintaa 1970-luvulta saakka. Lisäruokintaa on 30 vuoden aikana paliskunnassa aktiivisesti kehitetty ja rehuntuotantoa on omavaraistettu. Poroja ruokitaan maastoon ja keskitalvella ne otetaan kotihoitoon. Paliskunnassa on suunniteltu maastoruokintaa ja sen keskittämistä kauemmas ihmisasutusten läheisyydestä, jotta porot eivät liiaksi kesyntyisi ihmisiin. Näin vähennettäisiin pihaporoihin liittyviä ongelmia. Porot eivät ole riippuvaisia jäkälästä vaan hakevat muuta ravintoa. Nykymuotoisella hoitomallilla ei rasiteta jäljellä olevia talvilaitumia. Kesälaitumet ovat paliskunnalla hyvät ja vasapainot korkeat ja vakaalla tasolla. Vasaprosentti on hyvä, 65.

Petovahinkoja löytyy vähän. Liikennevahingot myös maltillisella tasolla: 25-35 vuodessa. Tieverkon varjopuoli: porovarkaudet ovat melko yleisiä: noin 10 % poroista katoaa tietymättömiin syksyllä, kun illat pimenevät. Näitä on jäänyt verekseltään kiinnikin.

Paliskunnan poroista noin puolet jalostetaan itse suoramyyntiin. Paliskunta on osakkaana neljän paliskunnan yhteisessä teurastamossa Posiolla. Siellä koettiin 20 vuotta sitten porolukujen leikkaaminen, jolloin teuraiden määrä väheni 1000 porolla. Seurauksena oli, että poroa kohden laskettu kustannus nousi. Paliskunnassa on aloittanut muutamia uusia, nuoria poronhoitajia viime vuosina. Poroluvun pitämistä nykytasolla puoltaa mm. se, että jos sitä leikattaisiin, aktiivisia työmiehiä voisi pudota elinkeinosta pois. Laitumet kestävät poromäärän hyvin, siitä kertoo korkeat vasojen teuraspainot. Talvilaitumia on vähän, mutta siksi poroja lisäruokitaan talvella.

Tolvan paliskunta

Paliskunta sijoittuu Posiolle, ja osa on Kuusamon puolella. Paliskunnan pinta-alasta valtion maata on 35 %, ne ovat lähinnä muutamia soidensuojelualueita ja Riisitunturin kansallispuisto. Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 1900. Viimeksi 20 vuotta sitten lukua vähennettiin 300 porolla. Paliskunta esittää luvun nostoa aiempaan suurimpaan sallittuun, 2200 eloporoon.

Poronhoitomallia on kehitetty ja mukautettu sen mukaan mitä paliskunnan reunaehdot antavat myöten. Naapuripaliskunnat itärajalle päin ovat petovahinkojen osalta vaikeammassa tilanteessa, Tolvalla löydettyjä petovahinkoja ei juuri ole. Paliskunnan laitumiin on vaikuttanut metsätaloustoiminta. Tosin valtion maat suojelualueina poikkeavat tästä. Paliskuntaa uhkaa suuri Maaningan tuulivoimahanke, 54 voimalaa, sen keskeisellä kesälaidun- ja vasoma-alueella, joka on erämainen eikä siellä ole viljelyksiä, missä porot olisivat haitaksi, ja missä poroilla on laidunnusrauha. Noin 70 % kesäporoista palkii alueella. Hanke sijoittuu Kuusamon yhteismetsän maille ja sen sähkönsiirto tulisi kahteen suuntaan, itään ja länteen.

Alueen aktiiviviljelijöiden peltoja on tarvittaessa aidattu. Paliskunnalla on ollut vuosien varrella muutamia tapauksia viljelijöiden kanssa, missä on tarvittu arvioimislautakuntaa.

Vahingonkorvaukset ovat olleet muutamissa sadoissa euroissa. Mökkiläisten kanssa ei ole ongelmia: paliskunta on auttanut tarvittaessa mökkien aitaamisessa. Myös puutarhoja on suojattu tarvittaessa.

Paliskunnalla on runsaat kesälaitumet. Vasanmerkintä tehdään keskikesällä, ennen heinäntekoaikaa. Syksyllä porot käsitellään erotuksissa loka-marraskuussa. Syystalvella tehdään lisäruokintaa niin pitkälle kuin mahdollista. Keskitalvella porot otetaan omille kotitarhoille tai maastoruokintapaikoille. Naapuripaliskuntien kanssa on hyvä yhteistyö.

Paliskunnassa on noin 15-20 päätoimista poronhoitajaa, jotka ovat aktiivisesti porotöissä, myös nuoria on aloittanut elinkeinossa. Teurastuotto myydään pääosin suurelle ostoliikkeelle. Vasaprocentti on hyvä, noin 64 %, ja vasojen keskiteuraspainot hyvät, 23-25 kg. Aikoinaan kun paliskunnan lukua leikattiin 300 eloporolla, keskipainot ja vasatuotto olivat samaa luokkaa, kuin nytkin, suuremmalla poromäärällä ei ollut niihin mitään vaikutusta. Mikäli paliskunnan suurinta sallittua porolukua leikattaisiin, johtaisi se elinkeinon kannattavuuden laskuun ja kustannusten nousuun. Vaikutusta voisi myös olla osakkaiden määrään ja sitä kautta poronhoitotoiminnan sujuvuuteen.

Posion Livon paliskunta

Paliskunta sijoittuu Posiolle. Sen suurin sallittu poroluku on 1500. Edellisessä lukujen tarkistuksessa sitä pudotettiin 200 porolla.

Porolla on monia merkityksiä alueella. Poronhoito on myös maisemanhoitoa (pellot poromiesten viljelyksessä). Porotilatmatkailu on osa alueen matkailua ja poro on sen vetonaula, imagomerkitys on suuri. Poro kiinnostaa valtavasti ja porotuotteilla on kova kysyntä: lihalla, sarvilla, matkailupalveluilla. Posiolla on neljän paliskunnan oma teurastamo. Lihaa jatkojalostetaan paljon, mikä työllistää alueella ja nostaa lihan arvoa tekijöilleen ja yhteiskunnalle. Teurasvasojen keskipaino on korkea, 24-25 kg. Vasaprocentti on ollut yleensä noin 70 ja paliskunnan puhtaan tuoton arvo on myös korkea, 50-60 euroa.

70% paliskunnan pinta-alasta on valtion maita. Paliskunnassa on suojelualueita: osa Syötteen kansallispuistosta, Korouoma ja Jäniskaira. Porot ovat suojelualueilla etenkin kesäaikana, ja niillä on siellä hyvin ravintoa. Porot tekevät luontaisesti itse laidunkierron: ne vaihtavat laidunnuksen painopistealuetta, kun ravinto vähenee ja jättävät alueen ”elpymään”. Paliskunnassa lisäruokitaan poroja maastoon alkutalvesta ja keskitalvella ne otetaan kotitarhoihin.

Paliskunnan alueella on 8 maanviljelijää. Niistä yhden kanssa on ollut enemmän toimenpiteiden tarvetta vahinkojen estämisen suhteen. Paliskunta on rakentanut alueelleen yhteensä noin 140 km viljelyssuoja-aitoja ehkäistäkseen vahinkoja ja erimielisyyksiä. Korvattujen vahinkojen arvo on ollut 50 ja 250 euron väliltä.

Paliskunnalla on käytössään GPS-pantoja, joiden avulla porojen käyttäytymistä laitumilla seurataan ja ne saadaan tehokkaasti käsiteltyä. Paliskunnassa tehdään aktiivisesti poronhoidon suunnittelua ja laitumien hoitosuunnittelua jo nyt. Naapuripaliskuntien kanssa tehdään sujuvaa yhteistyötä.

Paliskunta esittää suurimman sallitun poromäärän pitämistä 1500 porossa. Porotiheys on 1,5 poroa/km². Elinkeinon kannattavuuden ylläpito ei kestä poromäärien pudottamista.

Isosydänmaan paliskunta

Paliskunta sijaitsee Simon ja Ranuan kunnissa ulottuen Perämeren rannikolta aina Ranua-Rovaniemi-tiehen saakka. Paliskunnassa on osakkaita 57. Pinta-ala on noin 2 200 km² ja suurin sallittu poroluku on 2 000. Paliskunnan porotiheys olisi suurimman sallitun luvun ollessa täynnä noin 0,9 poroa/km², mutta tällä hetkellä ollaan alle suurimman sallitun, eli vielä alhaisemmassa porotiheydessä. Syynä siihen on se, että muutama suurempia porokarjoja omistanut on lopettanut elinkeinossa ja teurastanut karjansa.

Paliskunta esittää suurimman sallitun eloporoluvun nostoa 2300 eloporoon. Silloinkin porotiheys olisi vielä alhainen verrattuna useimpiin muihin paliskuntiin. Paliskunnan kesä- ja syyslaitumet ovat erinomaiset ja runsaat: paliskunnan alueella on suuria aapasointa- ja osia niistä on soidensuojelualueita. Paliskunnan pinta-alasta 52 % on suota, kun jäkälämaita on luonnostaankin vähän, laiduntutkimuksen mukaan alle prosentti pinta-alasta. Teurasvasojen keskipaino on ollut hyvä, keskimäärin 23,5 kg ja viime vuonna se oli 25 kiloa.

Paliskunnan jatkuvuus näyttää vakaalta: poronomistajista on nuorten työikäisten ikäluokassa 18-45 vuotta noin 27% osakkaista, mutta heidän omistuksessaan on yli puolet eloporoista. Lapset otetaan töihin mukaan ja he kasvavat elinkeinon.

Kuukkaan paliskunta

Paliskunta sijoittuu Ranualle, noin puolet pinta-alasta on valtion maita. Poronomistajia on 60. Suurin sallittu eloporoluku on 1500 ja paliskunta esittää sen pitämistä samalla tasolla.

Paliskunnan alueella on historian saatossa olleet yhdenvertaisella tasolla porotalous sekä maa- ja metsätalous. Poronhoitomalli on vakiintunut nykyiselle tasolle. Matkailun merkitys on kasvussa Ranuan kunnan alueella. Metsätalous toimii tehokkaasti ja vaikuttaa laiduntilanteeseen. Paliskunnan alueella on myös suuria turvetuotantoalueita noin 10 kappaletta, joiden vuoksi on menetetty reheviä kesälaidunmaita. Turvetuotantoalueiden jälkikäytön ohjaus niin, että niitä palautettaisiin porolaitumiksi tai ei ainakaan perusteta viljelysmaiksi, olisi tärkeää.

Paliskunnassa on kuitenkin hyviä kesä- ja syyslaitumia jäljellä ja vasojen keskiteuraspaino on hyvällä tasolla ja teurastuotto on tasainen. Noin 60 % teuraista myydään suoramyyntin kautta asiakkaille. Talvinen lisäruokinta on kallista, mutta toisaalta se turvaa porojen kuntoa ja myös vähentää petovahinkoja. Yhteistyö naapuripaliskuntien kanssa toimii hyvin.

Paliskunnan alueella on noin 30 maanviljelijää. Yksittäisten kanssa on käyty enemmän keskustelua vahingoista, arvioimislautakunta on ollut koolla muutamia kertoja ja vahinkoja on korvattu. Paliskunta on rakentanut viljelysuoja-aitoja noin 130 km estääkseen porojen aiheuttamia vahinkoja. Paliskunta tekee noin 10 km uutta aitaa vuosittain, mutta tarve olisi suuremmalle määrälle, jopa 50 kilometrille. Valtion myöntämät kunnossapitotuen määrärahat eivät riitä. Ne olisivat tärkeitä tällaisille paliskunnille, joissa työkustannuksista suuri osa on viljelysvahinkojen estämistä.

Paliskunnalla on hyvin työvoimaa, sillä noin puolet osakkaista on 40 ikävuoden tienoilla tai sen alle. Paliskunta esittää suurimman sallitun poromäärän pitämistä samalla tasolla, jotta poronhoitajien määrä pysyy nykyisellä tasolla ja hyvä tilanne poronhoidon järjestämisen suhteen saadaan ylläpidettyä.

Narkaus paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 2000 eloporoa. Poromäärä neliökilometrillä on alhainen, noin 0,7. Paliskunnalla on paljon jäkälä- ja luppolaitumia eloporoa kohden. Paliskunnan pinta-alasta 30 % on valtion maata.

Paliskunnassa on 58 osakasta, joista alle 40-vuotiaita poronhoitajia on noin 10. Paliskunnassa on 12 tukikelpoisen porokarjan omistavaa ruokakuntaa. Paliskunnassa on pitkät sukupolvien mittaiset perinteet poronhoidossa. Paliskunnassa on pyritty siihen, että nuoria otetaan mukaan metsään ja opetetaan porotöihin. Nuoria olisikin tulossa mukaan hyvin, jos lukuun mahtuisi. Elinkeinon tulevaisuudenusko on kova.

Paliskunnan porot ovat jakautuneet kolmeen osaan paliskuntaa. Ne laiduntavat alueillaan luontaisen laidunkiertonsa mukaan. Paliskunnan töissä edesautetaan luontaista laidunkiertoa. Marraskuulla kaikki porot on käsitelty ja teuraat otettu pois. Paliskunnan porot otetaan tarharuokintaan mahdollisimman myöhään niin, että porot ovat luonnonlaitumilla niin pitkään kuin mahdollista. Aidoilla ohjattua laidunkiertoa on vaikea järjestää, koska alueita rikkovat lukuisat metsäautotiet ja yksityismaat. Porojen laidunkierto pyörii kuitenkin hyvin luontaisesti ja kesälaitumet ovat hyvät sillä teuraspainot ovat korkeat.

Paliskunnan alueella harjoitetaan useammalla tilalla aktiivisesti porotilamatkailua Rovaniemen lähiympäristössä. Porotilamatkailu on suuri työllistäjä myös muille poronhoitajille. Kaikki tuotettu liha myydään suoraan yksityistalouksiin. Paliskunnassa on myös panostettu paljon yhteistyöhön sekä porojen vakituiselle asutukselle aiheuttamien ongelmien ratkaisemiseen.

Paliskunnassa on pidetty tarkasti huolta siitä, ettei suurin sallittu poroluku ylitä. Paliskunta katsoo, että porolukua voisi hiukan nostaa eikä sitä saisi ainakaan pudottaa, koska paliskunnassa on tulossa mukaan nuoria, joilla on suuri halu investoida elinkeinoon. Myös hyvien ja laajojen kesälaitumien vuoksi maltillinen 500 eloporon nosto on perusteltu.

Kuusamon ja Kainuun merkkiipiirien paliskunnat 3.9.2019

Yhteenveto, Sanna Hast

Alueelle sijoittuu 7 Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun paliskuntaa. Alue on pääosin harvaan asuttua ja metsäistä. Alueella on jonkin verran suojelualueita, esim. kaksi kansallispuistoa Oulanka ja Hossa. Muuta maankäyttöä ovat metsätalous, matkailu, tiestö, asutus, maatalous ja haaskakuvaus. Suurin yksittäinen haaste, joka on vaikuttanut alueella poronhoidon järjestämiseen ja kannattavuuteen jo pitkään, on petotilanne. Poronhoidon ja muun maankäytön yhteensovittamiseksi tehdään paljon työtä. Esimerkiksi maanviljelyksen kanssa porojen tehokas paimennus ja viljelysten aitaaminen ovat käytössä. Aluetta leimaa se, että laidunmaat

ovat muuttuneet metsätalouden toimesta jo vuosikymmeniä sitten. Tähän on sopeuduttu niin, että poronhoitotapa talvella on se, että poroja ruokitaan maastoon tai tarhaan.

Kuusamon ja Rukan alueen voimakas matkailu luovat mahdollisuuksia: Porotilamatkailun palveluilla ja porotuotteilla on erittäin runsas ja kasvava kysyntä. Petojen haaskakuvaus aiheuttaa sen, etteivät porot voi laiduntaa itärajalta sijoittuvilla rauhallisilla laidunalueilla. Suurin sallittu poromäärä alueella olisi noin 15 000 mutta se on ollut noin 11-12 000 luokkaa, eli alle sallitun.

Paliskuntien palautteet

Alakitkan paliskunta

Paliskunnan aluetta halkovat Kitkajärvi ja 5-tie. Suurin asutuskeskittymä on etelärajalla sijaitseva Ruka-Virkkula. Paliskunnan pinta-alasta noin 35% on valtion maata ja siitä suurin osa on Oulangan kansallispuistoa.

Paliskunta tekee tiivistä yhteistyötä naapuripaliskuntien, Sallan, Tolvan ja Oivangin kanssa paliskuntien raja-alueilla. Paliskunnalla on hyvät talvilaitumet, esimerkiksi Oulangalla ja Valtavaarassa on hyvin luppometsiä, mutta niiden käyttö on heikkoa: Oulangan kansallispuistossa ei saa pyytää ilvestä, joten siellä aiheutuu petovahinkoja, jotka verottavat poromäärää, mikäli poroja jää sinne talven yli. Porot joudutaan siksi ottamaan ajoissa tarhoihin lisäruokinnan piiriin. Oulangan kaira kansallispuiston ulkopuolella on Kuusamon yhteismetsän aluetta ja siksi metsätalouskäytössä. Paliskunnan kesälaitumet ovat rehevissä jokivarsissa: Oulanka, Kitka ja Kuusinkijoet. Alueella on paljon myös järvenrantoja, joissa porot laiduntavat. Kesäravintoa on hyvin poroille. Myös Sukerin luonnonpuisto on hyvää kesälaidunta.

Petovahingot estävät porojen viennin itärajalta: Kuntivaara, Vapavaara ja Kuusinginniemi ovat haaskakuvauspaikkoja, jotka estävät porojen laiduntamisen alueilla. Poroja menee petojen suihin ja usein ne mitkä menevät ovat parhaita metsäporoja. Tämä haittaa porojen jalostusta: on otettava ne mitä säilyy hengissä. Liikenteessä tapahtuu noin 60 vahinkoa vuodessa, pääasiassa 5-tiellä. Teurastuotto oli aiemmin noin 1000 teurasta vuodessa, nyt enää 1/3 siitä. Vasaprocentti on pudonnut huomattavasti. Suurin verottaja on karhu.

Paliskunnan alueella on 12 maanviljelijää, joiden tilat sijaitsevat kyläkeskitymissä. Maanviljelys tuntuu hiipuvan, useita on jäämässä eläkkeelle. Suurimmat viljelysalat ovat pian poromiehillä. Paliskunta hoitaa peltojen suojaamisen hyvin. Suoja-aitoja on noin 100 kpl. Aitoja korjataan 5-7 km vuosittain, jolloin kaikki aidat käydään läpi noin 15 vuoden kierrolla. Myös vakituisen asutuksen pihoja on aidattu. Mökkiläisille on myyty sisäänostohinnalla tolppia ja verkkoa. Paliskunta käy aktiivista keskustelua vahinkojen ehkäisemisestä ja hoidosta ja ennakoi niitä korjaamalla aitoja. Paliskunnalla on päätös siitä, että poroja yritetään siirtää erämaisille alueille, vaikka siellä onkin kova petopaine. Tällä saadaan poropainetta pois muun maankäytön piiristä.

Paliskunnassa on 46 poronomistajaa ja näistä yli 10 on aktiivisia poronhoitotöissä. Paliskunta myös aktiivisesti hakee töihin pystyviä uusia poronhoitajia osakkaiksi. Paliskunta on mukana uudessa tutkimushankkeessa, jossa selvitetään porojen ravintoa. Paliskunta on tyytyväinen nykyiseen suurimpaan sallittuun porolukuun, joka on 1600 poroa. Luku on noin 200 auki, joten

paliskuntaan mahtuu uusia osakkaita. Jäkäläköiden kesäaikainen tallaus estyy sillä, että porot laiduntavat kesällä rehevissä jokivarsissa eivätkä kangasmailla.

Akanlahden paliskunta

Paliskunta sijaitsee pääosin Posiolla, osittain myös Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa. 80 % maista on yksityismaista, suurin yksittäinen maanomistaja on Kuusamon yhteismetsä. Vanhoja metsiä ei käytännössä ole, joten paliskunta joutuu talvisin lisäruokkimaan poronsa. Kesä- ja syysaikaiset ruokamaat ovat hyvät.

Paliskunnan alueella on 7 voimalan tuulipuisto. Sen rakentamisaikana tapahtui liikennevahinkoja ja aiheutui häiriötä poroille. Sen jälkeen porot eivät paljoa ole välittäneet voimaloista.

Poroista käytännössä puolet palkii paliskunnan pohjoisosassa ja puolet eteläosassa. Poroja pyritään pitämään maastossa alkutalvesta ruokkimalla niitä ja keskitalvella porot kerätään kotitarhoihin. Sillä tavalla pyritään estämään petovahinkoja, vaikka pitkä ruokinta-aika onkin toisaalta kallis. Paliskunta on perustanut riistapeltoja, joihin porot ovat oppineet tulemaan.

Paliskunta tekee poronhoitotöissä yhteistyötä naapureiden, Oivangin ja Posion Livon, kanssa. Porojen tekemiä vahinkoja estetään aitaamalla. Viljelijöitä on paliskunnan alueella 9 ja suojaaitaa noin 130 km. Pääosa pelloista on aidattu. Muutamia peltoja on aitaamatta, mutta niissä käy vain yksittäisiä poroja. Viljelysvahinkoja ei ole tarvinnut korvata kymmeneen vuosiin, joitakin puutarhavahinkoja on korvattu. Hirvet rikkovat aitoja.

Petotilanne on paliskunnassa parempi kuin naapureilla, noin 30 kpl vuodessa. Lisäksi lukuporoja häviää noin 5%. Suurin haitta on karhuista ja läpi kulkevista susista. Vasatuotto on kohtuullinen, vasaprosentti on noin 60. Teuraspainot ovat hyvät, 23-24 kiloa per vasa keskimäärin. Tämä kertoo hyvistä kesälaitumista. Ne kestäisivät suuremmankin poromäärän. Porot teurastetaan pääosin loka-marraskuussa.

Poronomistajia on 16 ja aktiivisia poronhoitajia 10. Lisäksi käy renkejä töissä. Miesten määrän ei kestä pudota, tai poronhoito muuttuu vaikeaksi. Aktiiviporukalla on saatu porot hyvin hoidettua. Suurin sallittu poromäärä on 1 000 ja se on pysynyt siinä hyvin. Kaikki noudattavat teurastusvelvoitetta. Paliskunta esittää suurimmaksi sallituksi 1200 poroa. Paliskunnassa on nytkin muiden paliskuntien poroja kesällä, mikä kertoo hyvistä laitumista.

Hossa-Irnin paliskunta

Hossa-Irnin paliskunta sijoittuu kolmen kunnan alueelle: Kuusamo, Suomussalmi ja Taivalkoski. 60% pinta-alasta on valtion maata. Paliskunta on pinta-alaltaan varsin suuri. Paliskunnassa ei ole suuria asutuskeskittymiä. Poroilla olisi hyvin tilaa laiduntaa. Hossan kansallispuisto on paliskunnan keskeinen alue, mihin porot hakeutuvat luontaisesti hyvien, ruokaisien kangasmaiden vuoksi. Myös kesälaitumet ovat hyvät ja runsaat, mikä näkyy korkeissa teuraspainoissa.

Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 3 000. Siihen on ei ole päästy vuosiin. Tällä hetkellä eloporoja on noin 2 000. Petotilanne on suuri syyllinen tähän. Petoja tulee etenkin itärajan takaa ja niitä on kaikkialla paliskunnan alueella. Tämä näkyy petovahingoissa, joita ei tunnuta

millään saavan aisoihin. Susia poistetaan poistoluvilla joka vuosi, karhuja kaadetaan syksyisin kymmeniä (viime syksynä 27). Myös ahmoja on poistettu lupapyyntillä kaksi viime vuosina. Vasaprosentti on noin 30. Se on romahtanut kuten myös teuraiden määrät. Paliskunta tuottaa noin 300-400 teurasta vuodessa, kun normaaliaikoina se oli noin 2000:ssa. Peto verottaa niin paljon. Poroilla olisi hyvät laidunolosuhteet metsässä myös talvella, etenkin itälaidalla ja Martinsekosessa, mutta ne on pakko ottaa ruokinnan piiriin, tai eivät näe kevättä. Lisäruokintaa on harjoitettu 1990-luvulta saakka. Osa poroista ruokitaan maastoon, mutta tammi-helmikuulla pakko kerätä tarhoihin. Paliskunnan alueen jäkälিকöt ovat elpyneet laiduntamattomina.

Paliskunta ei tee enää porojen kesämerkintää. Porot eivät tokkaannu, koska niitä on vähän ja ovat hajallaan. Tällä on vaikutusta myös yhteisöllisyyteen.

Maanviljelystä on lähinnä paliskunnan länsilaidalla noin 15 tilalla. Pellot on aidattu 1980-luvulta lähtien. Uudet pellot aidataan aina, ja joka kesä tehdään 5-10 km uutta aitaa. Pihaporo-ongelmat ovat vähäisiä. Korvauksia on maksettu joistakin kasvimaista ja yhdestä viljelysvahingosta. Kaikista selvittää sopimalla.

Haaskakuvauspaikalla voi asua 50-60 karhua ja jopa 28 karhua laskettu yhdestä kuvasta kerralla. Karhut seurailevat mönkijöitä maastossa (kerrankin neljä jahtasi autolle saakka), sillä haaskakuvaus on muuttanut petoja kesyiksi. Yhdellä naaraalla on nykyään yleensä 3-4 pentua, kun normaalisti niitä on 1-2. Karhumäärä on lisääntynyt valtavasti ruokinnan vuoksi. Kun ruokinta haaskakuvauspaikalla loppuu, karhut leviävät maastoon ja kulkevat porojen ruokintapaikoille. Niistä on tullut ”pullasorsia” jotka penkovat roskiksia.

Kallioluoman paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poroluku on 2300 ja paliskunta esittää sen nostamista 2500, mikä on vanha luku. Poroluvun nosto varmistaisi elinkeinon jatkuvuutta ja kun nuorille ja nykyisten poronhoitajien puolisoille saataisiin myös poroja. Osakaskohtaista suurinta sallittua lukua voisi nostaa 300:sta 500:n poroon. Se olisi tärkeää, kun käynnissä on kova rakennemuutos ja isot osakkaat eivät voi ostaa poroja lisää. Paliskunta on kiintiöjärjestelmässä, jolloin teurastussuunnitelma pitää, kun poronhoitajat itse pitävät huolen siitä, että luku pysyy suurimmassa sallitussa.

Paliskunta on jakaantunut kahteen osaan: idässä vaikuttavat petovahingot ja länsipuolella ne eivät juuri vaikuta vaan vasaprosentti on hyvä, noin 70. Noin 80% osakkaista ja poroista on itäpuolella.

Kun vasaprosentti on huono, paliskunnan poroluku ei pysy suurimmassa sallitussa vaan jää sen alle. Poroja on ostettu paliskuntaa muualta, mutta sekään ei auta. Kun poroja on vähän, ne eivät tokkaannu normaalisti. Sen vuoksi ei ole järjestetty kesämerkintää, ja syksyisinkin poroja joudutaan keräämään pyyntiaitoihin, kun ei ole suuria tokkia mitä voisi kuljettaa. Aidassa pitää kerralla olla 500-600 poroa että saadaan 100 poron teurastus. Aina se ei onnistu vaan on tehty yhteistyötä Hossa-Irnin kanssa niin että molempien porot teurastetaan yhtä aikaa. Kokonaisteurasmäärä on myös alhainen, viime syksynä esimerkiksi saatiin 355 teurasta.

Paliskunnan alueella on noin 12 maanviljelijää, pääosin paliskunnan keskiosassa. Paliskunnan alueella on yks hiljattain aloittanut viljelijä, joka ei siedä poroja. Asia meni hovi oikeuteen

saakka, mutta nyt on saatu sopimus aikaan, ja asiat saadaan sen myötä hoidettua. Paliskunnan alueella ainakin kolme tilaa jotka laajentavat peltopinta-alaa suuresti, mihin ohjaa nykyinen maatalouspolitiikka. Se johtaa myös paliskuntien korvaus- ja aitaamisvastuuseen uusilla pelloilla. Paliskuntien reagoimista vaikeuttaa se, että lex Halla-korvaukset poistuivat, jolloin enemmän nuoria joutuu hakeutumaan muihin töihin ja työvoimasta voi tulla pulaa.

Todettiin, että käynnissä on useita hankkeita, joilla viljelijöiden kanssa nousseita ongelmia pyritään ratkomaan.

Paliskunnan itälaidalla poroilla on vaikea olla. Petovahinkoja löytyy vuosittain 200-205. Pahimpina talvina on jouduttu poistamaan 15 sutta vahinkoperusteisilla poistoluvilla. Poronhoitotyöt ovat tällöin keskeytyksissä viikkokausia. Myös talvitarhoissa käy petoja, kun ne kesyyntyvät. Esimerkiksi pyyntiaitoihin poroja ei voi jättää yöksi.

Oivangin paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu eloluku on 2400. Paliskunta on alle suurimman sallitun. Paliskunnassa on 22 ruokakuntaa, jotka saavat toimeentulonsa poroista kokonaan tai osittain. Vasojen keskipaino on noin 24 kg ja teurastuotto vuodessa noin 945 poroa. Teurasmäärä on laskenut. Oivangin paliskunnan alueella on paljon maanviljelystä. Paliskunnassa on rakennettu yli 300 km viljelysten suoja-aitoja. Vuonna 2019 aitaa on rakennettu lisää jo 11 km.

Paliskunnan kesä- ja syyslaitumet ovat hyvät. Porot käytetään kesällä aidassa ja merkitään. Syksyn erotukset järjestetään kiima-ajan jälkeen. Viimeiset erotukset pidetään tammikuun puolella.

Paliskunta antoi palautetta Luonnonvarakeskuksen laiduninventoinnista (2019), jossa rantalaitumet oli rajattu pois paliskunnan maa-alueista. Peitto- ja häiriöalueisiin oli laskettu viljelystä poistuneita kosteikkoalueita. Kumpula totesi, että tutkimuksessa on käytetty maanmittauslaitoksen vesistö- ja peltotietoja, joka ei ole ajantasainen. Eri aineistolähteitä tulisi vertailla ja tarkastaa jatkossa, mikäli tähän on resursseja. Oivangin paliskunnassa on 2700 km teitä, joista noin 2000 km in metsäautoteitä. Teiden haitta-alue on leveyden peittoaluetta laajempi. Kelkkareitit kulkevat osin teitä ja vesistöalueita pitkin.

Laiduninventoinnissa ei oltu luokiteltu haaskaruokintapaikkoja häiriötekijäksi. Todettiin, että Ruokavirastolla on haaskaruokintapaikkoja koskeva tietokanta, josta täytyy tehdä erillinen tietopyyntö. Haaskaruokinta on suurin alueiden käyttöä rajoittava tekijä, jonka johdosta paliskunnan itäiset alueet ovat tyhjänä poroista. Alueella olevat vaatimet ja vasat syödään, eikä uusien porojen opettaminen alueen käyttöön ole helppoa, sillä porot välttävät itäisiä alueita, vaikka ne ovat ainoita rauhallisia ja hyviä laidunalueita. Tokat-aineiston laidunkierto kartta on vanhentunut, sillä paliskunnan itäisimmässä osassa ei ole poroja. Petotilanteen vaikutus näkyy myös vasaprosenteissa, sillä paliskunnan itäpuolella vasaprosentti on vain noin 30.

Paliskunta on miettinyt paljon keskeisiä ongelmia (pedot, peltoporovahingot, metsästys, poromiehen oikeusturva) ja niiden ratkaisuja. Haaskakuvaustoiminnan kieltäminen poronhoitoalueella vaikuttaisi merkittävästi niin peto-ongelmaan kuin peltoporongelmaankin. Paliskunnalla on runsaasti ajatuksia ratkaisukeskeisiin toimintatapoihin, joita he jo toteuttavat aktiivisesti: Alueen porotalous kuuntelee, keskustelee, kehittää ja hakee ratkaisuja.

Paliskunnan tavoite on pitää poroluku ennallaan, kunnes itäiset alueet saadaan taas käyttöön. Kun peto-ongelma on hallinnassa ja itäiset alueet saadaan laidunalueiksi, voitaisiin porolukua nostaa 200 eloporolla. Henkilökohtaiseen lukuun paliskunta esittää joko sen nostamista tai poistamista.

Näljängän paliskunta

Näljängän suurin sallittu eloporomäärä on 2000 eloporoa. Eloporoja on viime vuosina ollut 1000-1100. Paliskunta on luopunut kiintiöjärjestelmästä. Poroista tullessiin yhteydenottoihin on reagoitu aina, kun on soitettu. Viljelijöiltä on ostettu rehuja, mikä on lisännyt kanssakäymistä ja yhteistyötä. Jäkäläköt ovat elpyneet äestysalueilla. Kiantajärven itäpuolella on vain vähän poroja ja nekin ajetaan kesäksi paliskunnan länsipuolelle. Vasaprocentti on alle 50, mutta vasat ovat isoja, joka kertoo kesälaidunten hyvästä kunnosta. Paliskunta haluaa säilyttää suurimman sallitun 2000 porossa, jotta nuorille poronhoitajille olisi tilaa tulla.

Hallan paliskunta

Hallan suurin sallittu poromäärä on 2700 eloporoa. Eloporoja nyt 1331. Paliskunta esittää samaa määrää (2700) suurimmaksi sallituksi poroluvuksi. Paliskunta on saanut julkisuutta pahan petotilanteen vuoksi ja ns. Lex Halla- korvausten vuoksi.

Metsätaloutta harjoitetaan koko paliskunnan alueella. Ongelmana on maan muokkaus, mutta syväauraus on loppunut. Tuulivoimaa on rakennettu, eikä tuulivoiman kokonaisvaikutuksia poronhoidolle vielä tiedetä. Osa poroista kiertää voimat jopa 5 km päästä. Paliskunnan alueella on 20-30 aktiivilijelijää. Noin 95% aktiivilijelijöiden pelloista on aidattu. Loput eivät halua aittaa. 5-tien varteen tielaitos ei ole antanut lupaa rakentaa aittaa.

Paliskunnassa on runsaasti reheviä kesälaitumia. Talvilaitumet ovat erinomaisessa kunnossa. Osa paliskunnan alueesta vajaakäytöllä petojen ja haaskakuvauksen takia. Paliskunnan alueella on yhteensä 16 haaskakuvauspaikkaa. Poronhoitoalueella suurpedot tulisi saada vahinko- ja haittaeläimeksi. Kuvaus kasvattaa alueen petokantaa ja petovahinkoja ja on romahduttanut teurasmäärän. Paliskunnan osakkaista 40 % on nuoria ja nuorille tulee turvata mahdollisuus elinkeinoon.

Sodankylän, Keminkylän ja Sallan merkkipiirien paliskunnat 4.9.2019

Yhteenveto, Sanna Hast

Tällä alueella on pitkästi itärajaa, missä korostuvat petojen aiheuttamat ongelmat. Alueella on suuria yhtenäisiä suojelualueita, joihin poronhoito on vahvasti tukeutunut, siellä usein parhaat laidunalueet. Porojen laidunkiertoa säätelee muun maankäytön sanelemat reunaehdot. Poronhoito on järjestynyt täälläkin tälle alueelle parhaalla tavalla. Alueella on käynnissä ja suunnitteilla useita kaivoksia, samoin tuulivoimaa. Metsätalous toimii voimallisesti ja matkailukeskuksiakin on useita. Siellä korostuvat porotilamatkailu ja paikallisen raaka-aineen käyttö, mistä alueen poronomistajat hyötyvät.

Poronhoito on ottanut alueella itse hyvin haltuun lihan tuotantoa ja jalostusta. Paikallinen ja aluetaloudellinen vaikuttavuus on suuri. Poronhoito luo alueelle pysyvyyttä ja ympärivuotisia työpaikkoja sekä kannattelee alueen perinteitä ja kulttuuria.

Paliskuntien palautteet

Sattasniemen paliskunta

Sattasniemen paliskunta nojaa poronhoidossaan hyviin laitumiin. Keväällä porot lähtevät luontaisen laidunkiertonsa ohjaamina paliskunnan etelä- ja itäreunan kylistä kohti pohjoista vasomaan tai vasoneina. Syksyllä ne jälleen palaavat etelään ja käsitellään laidunkiertoaidan varressa olevissa erotusaidoissa 80 %:sti. Pohjoinen alue on 100 %:sti valtion maata, joten siellä ei ole ongelmia muun yhteiskunnan kanssa ja porot saavat laiduntaa rauhassa. Paliskunnalla on käytössä GPS-pantoja, joiden avulla porojen liikkeitä voi seurata ja esittää kartalla.

Paliskunnan toiminta perustuu lihan tuotantoon ja teurastulojen maksimoimiseen. Poroja joudutaan talvella lisäruokkimaan kylissä. Viime vuonna paliskunnassa sai aloitustuen neljä nuorta poronhoitajaa. Koko Pohjois-Lapin alueella heitä oli yhteensä seitsemän. Tulevaisuus näyttää siten positiiviselta.

Noin puolet paliskunnan alueesta kuuluu vihreäkivivyöhykkeeseen, joten alueella on paljon malminetsintää ja kaivossuunnitelmia. Paliskunnan alueella on Pahtavaaran suljettu kaivos, jota yritetään käynnistää uudestaan. Paliskunnalla on sopimus kaivosyhtiön kanssa poronhoidon huomioimisesta. Yleensäkin pyritty sopimaan asiat muiden maankäyttäjien kanssa.

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 5300 eloporoa ja se esittää poroluvun nostamista 5800:n.

Oraniemen paliskunta

Paliskunta on laaja alueeltaan ja porotiheys on alhainen. Poronhoitajia on 129 ja niiden keski-ikä on 46 vuotta. Nuoria on saatu mukaan hyvin.

Paliskunta jakautuu tavallaan kuuteen paliskuntaa tai tokkakuntaan, joissa porot hoidetaan. Paliskunnan maastot ovat rikkonaiset, ja niiden aitaaminen yhtenäisiksi eri vuodenaikoihin sopiviksi alueiksi ja laidunkierron ohjaaminen sitä kautta olisi vaikeaa. Paliskunnan kesälaitumet ovat poikkeuksellisen hyvät: on reheviä, laajoja, suojeltuja aapasaita ja jokivarsia. Tästä johtuen vasojen teuraspainot ovat korkeat. Poroja lisäruokitaan osittain talvella maastoon ja osittain tarhoissa. Petovahingot ovat vähäisiä ja myös auton alle jääneiden määrää on saatu vähennettyä paimentamalla. Aluksi poroja kerätään tarhaan ja tammikuun puolella löysätään maastoon, minne lisäruokintaa tapahtuu noin 100 päivää talven aikana. Porot voivat paremmin, kun ne ovat maastossa. Paimennustuki, jos sellainen tulisi, voisi olla jokin euromäärä poroa kohti, ei päiväkohtainen.

Paliskunnan alueella sijaitsee Kevitsan kaivos. Toinen kaivos, Sakatti, on suunnitteilla Viiankaavan Natura 2000- ja soidensuojelualueelle. Kaivokset aiheuttavat vaikutuksia, kuten

laidunmenetyksiä, lisätyötä ja porojen laidunkierron muutoksia. Niiden kanssa on ollut pakko pärjätä.

Paliskunnan vasaprosentti on pysynyt kohtuullisena ja kääntynyt nousuun viime aikoina. Lihaa tuotetaan tasaisesti, vuosittain noin 2700-2800 teurasporoa ja teurasvasojen painot ovat olleet korkeat, keskimäärin 24 kiloa. Paliskunnan osakkaissa on kaksi suurempaa lihan pienjalostajaa, jotka leikkaavat 700-800 poroa vuodessa. Tämän lisäksi on myös suoramyyjiä. Pääosa teuraista, reilu puolet, myydään isolle ostoliikkeelle. Paliskunta on osakkaana Sodankylän teurastamossa, joka käsittelee noin 7500 teurasta vuodessa.

Paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 6000 ja se esittää nostoa 7000 eloporoon. Poikkeuksellisen hyvät kesälaitumet kestäisivät suuremmankin poromäärän ja talvella poroja olisi kustannustehokkaampaa ruokkia isommissa karjoissa. Suurempi poromäärä turvaisi myös jatkuvuutta ja parantaisi elinkeinon kannattavuutta.

Syväjärven paliskunta

Paliskunnassa on osakkaita noin 124 ja suurin sallittu eloporumäärä on 5500. Paliskunta esittää eloporoluvun nostoa 6000:n eloporoon. Paliskunta sijaitsee Sodankylän eteläpuolella.

Paliskunnalla ei ole laidunkiertoaidoilla järjestettyä porojen laidunkiertoa. Aidoilla ohjaaminen ei onnistu, koska porot ovat jakautuneet omiin kairoihinsa ja pysyvät omilla alueillaan luontaisen laidunkiertonsa ohjaamina ympäri vuoden. 95 % poroista ruokitaan talvella tarhoissa ja loput 5 % pärjäävät luonnonlaitumilla ilman ruokintaa paliskunnan pohjoisosassa. Poroja lisäruokitaan joulukuulta maaliskuulle. Poronomistajat siirtävät poronsa talvierotuksista autoilla talviruokintaan. Talviaikainen tarhaus säästää talvilaitumia. Se takaa myös sen, että porot pysyvät hyvässä kunnossa ja vasonta onnistuu. Kesälaitumet ovat rehevissä, asumattomissa jokivarsissa ja aapasoilla, pääosin valtion mailla. Porot pysyvät siellä hyvin eivätkä ole kuivilla kangasmailla tallomassa jäkälää. Ne laiduntavat raatetta kasvavilla jängillä pitkälle lokakuuhun. GPS-pantojen avulla poroja voidaan seurata tarkasti.

Paliskunnan alueelle sijoittuu Kyläjärven ampuma-alue. Sen toiminta rajoittaa poroerotuksia syksyllä. Puolustusvoimien kanssa on sovittu toiminta-ajoista. Yhteistyö toimii puolin ja toisin ja vuosittain pidetään neuvottelupäivä, jossa sovitaan ammunnoista ja muista asioista. Paliskunnalla on 56 km suoja-aitaa 4-tien varressa Sodankylästä etelään. Aidat on rakennettu estämään porokolareita sekä porojen menemistä tien varren kyliin, ja ne toimivat hyvin. Petojen tappamia poroja ei juuri löydy.

Paliskunta tuottaa reilut 2000 teurasta vuodessa. Teurastukset tehdään pääosin (2/3) marraskuun puoliväliin mennessä. 95 % teuraista on vasa ja ne ovat isoja ja hyväkuntoisia, mikä kertoo kesälaitumien hyvydestä. Poronlihalla on hyvät markkinat ja Sodankylän alueen poro on kysyttyä. Poronlihan kysyntä on suurempaa kuin tarjonta, joten sitä tulisi voida tuottaa enemmän. Myös nahka on hyvälaatuista hyväkuntoisilla poroilla ja sen vuoksi erittäin kysyttyä. Nuoria on kasvamassa elinkeinon lähes jokaisessa ruokakunnassa ja intoa elinkeinon jatkamiseen riittäisi. Tämän vuoksi eloporumäärä pitäminen samassa tai sen nostaminen olisi tärkeää.

Paliskunnalla ei ole ongelmia maatalouden kanssa. Maatilat sijaitsevat paliskunnan reuna-alueiden kylissä. Porotalous on enenevässä määrin maaseudun kylien elättäjä, kun maatalous

on loppumassa niistä pikkuhiljaa. Myöskään muiden maankäyttäjien, kuten mökkiläisten kanssa ei ole ongelmia.

Kemin-Sompion paliskunta

Paliskunta sijaitsee pääosin Savukoskella ja osa Sodankylän puolella, Lokkaan saakka. Paliskunnan pinta-alasta yli 90 % on valtion maata. Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 12 000 eloporoa. Paliskunnassa on 176 poronomistajaa ja heidän keski-ikänsä on 43,8 vuotta. Paliskunnassa on paljon nuoria porotöissä mukana ja aloitustukia myönnetään useita vuosittain. Paliskunnan voima on sen vahvassa yhteisöllisyydessä. Poronhoito alueella on alkanut vuosituhansien ja -satojen takaisesta peuranpyyntikulttuurista ja edelleen sen aikaisten ihmisten jälkeläiset elävät ja harjoittavat elävää elinkeinoa samalla alueella. Savukosken kunnan väkimäärä on pieni, ja poroelinkeino merkitys kunnassa suuri. Poronhoito on kunnan suurin työllistäjä ja elinkeino. Poronhoidon merkitys paikallis- ja aluetaloudelle on korvaamaton.

Paliskunnassa tehdään vasanmerkitystä juhannukselta 2-3 viikkoa ja erotukset kestävät syyskuun lopulta aina helmikuulle saakka. Poroista valtaosa, 75%, hoidetaan yhdessä palkisen tokassa luonnonlaitumilla ympäri vuoden ilman lisäruokintaa. Loput 25 % poroista ruokitaan pääasiassa tarhoissa paliskunnan eteläosan kylissä sydäntalven yli.

Paliskunnan eloporomäärä pysynyt 15 vuotta alle suurimman sallitun luvun. Vuonna 2009 alkoivat kovat susitalvet, joita kesti vuoteen 2012 saakka. Porokarjan rakenne nuortui ja tuottavuus laski. Sen päälle tuli pari huonoa talvea ja poromäärä notkahti edelleen. Viime syksy ja talvi olivat erinomaisia ja porot pääsivät vasomaan hyvässä kunnossa. Tänä poronhoitovuonna poroluku todennäköisesti kääntyy hyvään kasvuun. Paliskunnalla on pitkästi itärajaa, mistä pukkaa petoa jatkuvasti. Sen puolen alueet ovat pahimpia petovahinkoalueita.

Paliskunnassa ohjataan porojen luontaista laidunkiertoa laidunkiertoaitoihin perustuvalla järjestelmällä. Porot laiduntavat kesällä keskipalkisella, mistä ne siirtyvät syksyllä kohti pohjoista laidunkiertoaidan varteen. Siellä ne kuljetetaan erotusaitoihin ja käsittelyn jälkeen eloporot löysätään talvilaitumen puolelle. Kesällä talvilaidun pidetään tyhjänä poroista. Aitasysteemiä on kehitetty 1960-luvulta saakka. Sen on myös osaltaan mahdollistanut laajat suojelualueet talvilaidunalueella. Aluksi itärajan tuntumassa oli puuaita, joka on sittemmin muutettu ja korvattu rautalanka-aidalla. Sen jälkeen aitasysteemiä on kehitetty eteenpäin ja tehty erilaisia laidunlohkoja. Porot, jotka käsitellään sulan maan aikana, laitetaan syystalven lohkolle. Vasta kun lumipeite tulee, porot päästetään talvilaidunlohkojen parhaille jäkäliköille. Keskitalvella ne laiduntavat jo itärajan pinnassa. Paliskunnassa on vahva yhteisymmärrys, että palkisen tokka hoidetaan luonnonlaitumilla. Vaikka on ollut ankaria talvia, poroja ei ole haluttu lähteä ruokkimaan, sillä se ”pilaa porot”. Metsäkarjalla on parempi mahdollisuus selvitä tulevaisuudessakin, kun ovat siihen kasvaneet. Keväällä porot lähtevät luppometsiä pitkin tulemaan kohti vasomisalueita keskipalkisella. Luppometsät ovat erittäin tärkeitä tähän aikaan ja niiden hakkaaminen ja korvautuminen taimikoilla on huono asia. Paliskunta on myös pahoja talvia ajatellen tehnyt uusia aitoja säästöalueille, missä on erittäin hyvät jäkäliköt.

Metsätalous on toiminut paliskunnassa raskaalla kädellä. Haastetta ja vääntöä on riittänyt hakkuista, maanmuokkauksista ja muista toimenpiteistä. Metsätaloudessa tulisi mennä siihen suuntaan, että säästetään viimeiset vanhojen metsien alueet ja että laitumia lähdetään

parantamaan ja palauttamaan nuorten metsien oikea-aikaisella käsittelyllä ja hakkuutähteiden keräämisellä tärkeiltä talvilaidunalueilta. Keskelle erämaata, talvilaidunalueen, kesälaidunalueen ja vasoma-alueen päälle, on vuosikymmeniä ollut päällä Soklin kaivoksen uhka. Se tarkoittaisi yli 300 rekan rallia vuorokaudessa läpi palkisen (liikennevahingot), ympäristön pilaantumista, laidunmenetyksiä, laidunkierron muutosta poronhoidon kannattavuuden laskua ja koko poronhoitokulttuurin muutosta. Kaiken kaikkiaan aiheutuva haitta olisi huomattava, ja sen aiheuttaminen on poronhoitolaissa kielletty. Paliskunta vastustaa kaivoksen avaamista jyrkästi.

Paliskunnan tavoite on säilyttää suurin sallittu poroluku 12 000:ssa ja osakaskohtainen 500:ssa. Paliskunta on ollut ja on myös jatkossa itse aktiivinen poromäärän säätelyssä suhteessa laitumien kantokykyyn. Paliskunnassa tiedostetaan, että hyvät porolaitumet ovat meidän elinehtomme ja niistä on pidettävä huolta. Suurimmassa sallitussa pitää olla pelivaraa itsesäätelyyn. Paliskunnan varsinaiset talvilaitumet ovat hyvässä kunnossa laiduntutkimuksenkin mukaan ja meillä on toimiva laidunkiertojärjestelmä ja laitumien kestävä käyttö on poronhoitomme perusta. Suurimman sallitun poromäärän leikkaaminen ei vaikuttaisi laitumiin, sillä nyt on muutenkin pidetty alempaa poromäärää, aktiivisesti kehitetty laidunkiertojärjestelmää ja yritetty sopeutua muun maankäytön aiheuttamiin muutoksiin. Poroelinkeinon merkitys paliskunnan sekä Savukosken kunnan alueella on korvaamaton sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti. Ristiriitoja muiden asukkaiden tai maanviljelyksen kanssa ei ole. Ulkoisia paineita puuttua suurimpaan sallittuun poromäärään ei ole. Paliskunnassa on tehokas työporukka ja yhtenevä näkemys siitä, että palkisen tokka hoidetaan ympäri vuoden luonnonlaitumella. Tästä syystä paliskunta katsoo, että suurimman sallitun poroluvun säilyttäminen entisellään on erittäin perusteltua.

Pohjois-Sallan paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 4800 eloporoa ja paliskunta ehdottaa sen säilyttämistä nykyisellä tasolla. Paliskunnassa on 101 osakasta ja 60 ruokakuntaa. Lapsia näissä on 40, joten elinkeinon jatkuvuus näyttää turvatulta.

Paliskunta on pitkän mallinen, pituutta on 120 kilometriä. 70 % paliskunnan pinta-alasta on valtion maata. Paliskunnalla on vain talvilaidunalueena käytettävä, aidalla rajattu alue, johon kuuluu Värriön luonnonpuisto, Tuntsan erämaa-alue ja itäosassa Tuntsa vanhaa paloaluetta. Kun porot tulevat sieltä keväällä kuusikoita pitkin lупpoilemalla kohti etelää vasomaan, aita laitetaan kiinni kesäksi. Toinen aitalinja sijoittuu keskelle palkista ja sitä käytetään työaitana: paliskunta saa aina käsittelemättömät porot käsittelyyn, kun edelliset lasketaan aidan toiselle puolelle. Erotukset ovat yleensä valmiit lokakuun loppuun mennessä. Poroista noin 2/3 vaeltaa luontaisesti kohti talvilaidunta ja ne lasketaan erotusten kautta talvipuolelle.

Paliskunta on harvaanasuttua aluetta ja asutus keskittyy pääosin aivan etelälaitaan. Jonkin verran lomamökkejä on jokivarressa keskellä palkista. Paliskunnan alueella on 5 maatilaa, joiden kanssa on tultu hyvin toimeen.

Paliskunnalla on pitkästi itärajaa, ja sieltä tulee petoja. Paliskunnalla on lähes jatkuvasti jokin vahinkoperusteinen poistolupa voimassa. Talvilaitumella päivystää jatkuvasti 2-3 miestä ja etsii petovahinkoja. Tuisku ja riutat tuhoavat raadot hetkessä, jos ei niitä löydetä. Työroikassa on toistakymmentä miestä, jotka vuorottelevat. Porot kertyvät kaivamaan Värriötuntureille ja

Hirvasojalle, missä niitä pidetään silmällä. Petovahingot vaikuttavat porokarjaan niin, että se on nuorta eikä tuota niin hyvin.

Paliskunnassa on yksi suurempi lihan pienjalostaja, joka ostaa pääosan, noin 60 %, teurastuotosta. Lisäksi on pari suoramyymää. Poronlihan menekki on suuri. Paliskunta omistaa Sallan poroteurastamon yhdessä Sallan paliskunnan kanssa. Paliskunta näkee, että nykyinen suurin sallittu poromäärä on hyvä: sen kanssa pärjää hyvin, toimeentulo on turvattu ja poroluvussa on pysytty hyvin.

Sallan paliskunta

Paliskunnan pinta-ala on 4400 km², ja se on pinta-alaltaan kolmanneksi suurin paliskunta. Suurin sallittu poromäärä on 5300 eloporoa. Poronomistajia on 178, joista työkäisiä on noin 70 %. Lapsia on enemmän kuin eläkeläisiä, mikä kertoo hyvää tulevaisuutta ajatellen. 90 % eloporoista on elinkeinoa aktiivisesti ammatikseen harjoittavilla poromiehillä. Paliskunnan visio on: ”Sallan paliskunta tuottaa ekologisesti kestäväällä tavalla laadukasta poronlihaa ja muita porotuotteita sekä mahdollistaa osakkailleen kannattavan elinkeinon harjoittamisen.”

Paliskunnan alueella on luontaisesti vähän jäkäläkankaita. Alue on tyypillisesti loppokuusikoita. Porot laiduntavat vapaasti alueittain koko paliskunnan alueella. Poroista johtuvaa laidunten kulumista ei ole havaittavissa. Kesä- ja syyslaitumia sekä alkutalven laitumia on runsaasti eri puolilla paliskuntaa. Parhaat talvilaitumet sijaitsevat suojelualueilla, joita paliskunnan alueella on 25 000 ha eri puolilla. Metsätalous on vähentänyt loppolaidunten määrää, mutta myös lisännyt poron alkutalven ravinnon saantia metsälauhan osalta. Jäkälälaitumia on luontaisesti vähän. Soita on runsaasti, yhtä poroa kohti suoalaa on yli 300 ha. Myös vesakoita on runsaasti, joten porojen kesäravintotilanne on erityisen hyvä.

Talvisin ruokinnan piirissä on noin 80 % paliskunnan poroista. Tarharuokinnan lisäksi poroja ruokitaan maastoon. Ruokinta perustuu omavaraiseen rehuntuotantoon: pyöröpaaleihin ja kuivaheinään. Heinä kasvatetaan osakkaiden pelloilla (n. 500 ha:n alalla), mikä on lähes puolet Sallassa viljeltyjen peltujen pinta-alasta. Täten poromiehet pitävät kylämaisemat avoimina ja hoidettuina. Suurpetojen määrän kasvu on lisännyt tarhavasotuksen ja ruokinnan määrää. Tällä tavalla pyritään suojelemaan poroja pedoilta.

Juhannuskesällä on vasanleikko, joka on sosiaalinen tapahtuma, johon osallistuvat poroperheet vauvasta vaariin. Osa paliskunnan poroista vasotetaan vasotusaidoissa erityisesti alueilla, jossa petokanta on keväisin runsas. Syyserotuksiin porot kootaan helikopterin ja mönkijöiden avulla, talvierotuksissa käytetään kelkkoja ja houkutusaitoja. Paliskunnan alhainen porotiheys (1,2 poroa/km²) vaikeuttaa paikoin syysajan poronhoitotöitä sekä nostaa kustannuksia erityisesti helikopterihaun yhteydessä. Paliskunnalla on oma poroteurastamo yhdessä Pohjois-Sallan kanssa. Paliskunnan osakkaat osallistuvat teurastamotöihin teurasporojen kuljetuksesta aina lihanluovutukseen saakka. Paliskunta on pyrkinyt kehittämään toimintaansa mm. uuden teknologian, kehittämishankkeiden ja opinnäytetöiden avulla.

Vuoden 2005 jälkeen petomäärien kasvulla on ollut suuri vaikutus poromääriin erityisesti teurasporojen osalta. Viimeisimpinä vuosina tilanne on pikkuhiljaa alkanut korjaantua. Vasaprosentti on alle 60, mutta keskipainot ovat hyvät, yli 24 kiloa. Se kertoo hyvistä kesälaitumista. Teurasmäärä on nykyisin noin 2000 poroa, ja teuraista saatava poronlihan määrä 50 000 kg. Noin puolet teuraista myydään ostoliikkeelle. Alueella on useita jalostajia.

Teurastamo on pidetty remonteilla hyvässä kunnossa. Usko poronlihan tuotantoon on vahva. Teurastamosivutuotteiden hyödyntämistä on kehitetty, ja valtaosa sivutuotteista on muuttunut jätteestä rahanarvoiseksi raaka-aineeksi esim. lemmikki- ja käsityötuotteisiin. Kasvava matkailu luo koko ajan lisää kysyntää paikallisesti tuotetuille tuotteille.

Paliskunnan alueella on 2 matkailukeskusta. Myös metsätaloutta harjoitetaan voimallisesti. Lisäksi on muutakin maankäyttöä. Viljelijöiden kanssa on yhteistyötä kehitetty mm. niin että heille myydään rehua ja Sallan poroteurastamolla on aloitettu lampaiden teurastus. Paliskunta tiedottaa aktiivisesti facebookissa, mm. metsästäjille porotöiden sijoittumisesta alueellaan. Paliskunta toimii myös aktiivisesti vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa ja osallistuu kadonneiden etsintään. Paliskunta katsoo, että paikalliset ihmiset ja toimijat ovat sen tärkein yhteistyötaho. Paliskunta tekee tiivistä yhteistyötä kunnan kanssa. Kunta on antanut lausunnon, jossa se tukee paliskuntaa poromäärän säilyttämisessä. Myös Metsähallituksen paikallinen toimija ja Sallan yhteismetsä ovat antaneet luvun säilyttämistä puoltavan lausunnon.

Paliskunta esittää poroluvun säilyttämistä nykyisellä tasolla, 5 300 eloporossa. Osakaskohtaista maksimiporomäärää saisi nostaa 300:sta 500:n.

Hirvasniemen paliskunta

Paliskunta on muodoltaan pitkä ja sijoittuu pääosin Kemijärvelle ja osittain Pelkosenniemen ja Savukoskelle. Paliskunnan pinta-alasta valtion maata on 40 %. Paliskunnan kesälaitumet sijoittuvat sen pohjoisosaan, Vuotoksen alueen aapasoiille. Paliskunnan lihantuotanto perustuu ravintorikkaisiin kesälaitumiin, missä kasvaa korte ja raate ym. ravintokasvit. Kemijokivarren kortteikot ovat erittäin tärkeitä. Porot laiduntavat niillä joskus jopa tammikuulle saakka. Paliskunnan talvilaitumet sijoittuvat eteläosaan. Viime vuosina on ollut havaittavissa selvä lupon lisääntyminen. Paliskunnassa on muutamia suojelualueita, lähinnä kuusikoita ja Vuotos-alueen soita.

Petovahingoista valtaosan aiheuttaa karhu. Ne tapahtuvat lähinnä alkukesästä. Auton alle jääneiden porojen määrä on vähentynyt, luultavasti Porokello-sovelluksen myötä. Muutamia poroja jää vuosittain junan alle.

Suuriosa aktiivisista poronhoitajista on keski-ikäisiä. Yhteensä ruokakuntia on noin 20. Työt on pystytty hoitamaan hyvin ja naapuripaliskuntien kanssa tehdään yhteistyötä reuna-alueilla. Paliskunnassa on investoitu omaan teurastamoon vuonna 2002 yhdessä Pyhä-Kallion kanssa. Siinä yhteydessä on myös jalostamo ja leikkaamo. 60 % poroista leikataan ja myydään itse. Leikkuutähteet myydään lemmikkielänmarkkinoille. Myös taljat ja sarvet myydään erikseen teurastamolta.

Poronhoidolla on hyvät suhteet ympäröivään yhteiskuntaa alueella ja poronhoito on arvostettu elinkeino. Paliskunnalla on hyvät suhteet maanviljelijöihin. Peltovahinkoporot hoidetaan asianmukaisesti.

Paliskunta esittää poroluvun nostamista maltillisesti 2300:sta 2500:n eloporoon. Osakaskohtaista maksimiporomäärää saisi myös hiukan nostaa nykyisestä 300:sta porosta, 350:n poroon.

Pudasjärven merkkipiirin paliskunnat 5.9.2019

Yhteenveto, Sanna Hast

Alueelle sijoittuu Oulun kaupungin valtava talousalue, sekä Pudasjärven kaupunki. Alueelle tyypillistä ovat laajat suoalueet, jotka ovat runsasravinteisia kesälaitumia. Toisaalta monissa paliskunnissa turvetuotanto on suuri maankäyttäjät. Turvesoiden palauttamista poronhoidon käyttöön on kehitetty paliskunnissa ja käynnissä olevassa hankkeessa. Paliskunnissa talvilaitumena ovat tyypillisesti luppokuusikot. Metsätalous on kuitenkin muuttanut voimakkaasti talvilaitumia, joten paliskunnissa on turvauduttava talvisin porojen lisäröukintaan sen eri muodoissa. Paliskuntien laidunkierro on järjestynyt ja järjestetään alueelle parhaalla mahdollisella tavalla. Paliskuntien välillä ei ole raja-aitoja, joten yhteistyötä tehdään paljon, etenkin raja-alueilla.

Alueen petopaine tulee lähinnä etelästä poronhoitoalueen ulkopuolelta. Alueellisella ja paikallisella tasolla lihan tuotantoon ja sen jalostamiseen on panostettu paljon. Poronlihan kysyntä on erittäin hyvä ja olisi hyvä, jos sitä voitaisiin tuottaa nykyistä enemmän. Matkailussa on jonkin verran porotilamatkailutoimijoita, ja sillä puolella olisi kehittämispotentiaalia edelleen.

Paliskuntien palautteet

Taivalkosken paliskunta

Paliskunta sijoittuu kolmen maakunnan alueelle: pääosin Pohjois-pohjanmaalle, mutta myös Kainuun ja Lapin puolelle. Taivalkosken paliskuntaan yhdistyi Jokijärven paliskunta vuonna 2014. Syynä oli toimijoiden väheneminen Jokijärvessä. Näin saatiin työvoimaa ja toisaalta porolukua nostettua.

Paliskunnan alueesta valtion maata on noin 70 %. Paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 2500 ja porotiheys noin 1 poro/km². Porotiheyden alhaisuus vaikeuttaa poronhoitotöitä, sillä porot ovat hajallaan pitkin paliskuntaa. Liki kaikki porot ovat talvella lisäröukinnan piirissä tarhoissa. Paliskunnassa on 13 ruokakuntaa eloporotuen piirissä. Poronomistajia on kaikkiaan 81 ja niiden keski-ikä on 46-48 vuotta. Paliskunnan perheissä on lapsia, mutta heille ei ole tapana perustaa henkilötiliä vaan porot luetaan isän nimiin. Osakkaat ovat jakautuneet tasaisesti eri puolille paliskuntaa. Taivalkosken kunnassa peltotuen saajia on 59, mukaan lukien poromiesviljelijät. Maitotiloja on paliskunnan alueella 15, lihakarjatiljoja on kaksi.

Paliskunta on osakkaana Pudasjärven teurastamossa. Poromiehiä, jotka ovat myös maanviljelijöitä, on paljon. Paliskunnan alueelle sijoittuu muutamia karjatiljoja. Paliskunnan vahvuuksia ovat laajat valtionmaat, sillä niillä toimiminen on helpompaa kuin yksityismailla. Vahvuuksia on myös paliskunnan laajuus, Syötteen kansallispuisto ja muut suojelalueet. Muuta maankäyttöä metsätalouden lisäksi ei juuri ole. Paliskunnan hyvät kesä- ja syyslaitumet kestäisivät suuremman poromäärän. Talvilaitumet ovat elpyneet, porojen tuotto on tasainen ja ne ovat hyväkuntoisia. Suhteet muihin maankäyttäjisiin ovat hyvät. Kärjistyneitä tilanteita vain vähän. Arvioimislautakuntaa ei ole tarvittu ja vahinkoja ei ole käytännössä ollut korvattavaksi. Pellot aidataan.

Heikkouksia ovat peto- ja liikennevahingot. Pedontappamia löydetään vuosittain noin 30. Tänä vuonna tosin jo 50 poroa. Epävarmuustekijöitä ovat myös poron sivutuotteiden ja lihakauppojen epävarmuus sekä pieni osakaskohtainen porolukumäärä johtuen alhaisesta suurimmasta sallitusta poroluvusta.

Mahdollisuuksiksi nähdään porolukujen nostamisen näkökulmista seuraavaa: Taivalkosken paliskunnan laitumet ovat vajaakäytöllä. Porotiheys verrannollisesti todella alhainen ja vieroporot laiduntavat tilavalla alueella varsinkin kesäaikaan. Samalla työmäärällä, työvoimalla ja nykyisillä aitarakenteilla saadaan käsiteltyä ja hoidettua suurempi poromäärä. Väljempi suurin sallittu poroluku ja osakaskohtainen nosto mahdollistaisivat myös nuorten osakkaiden mukaan tulon porotalouteen luontevalla tavalla. Mikäli porolukua nostettaisiin, kasvava päätoimisuus mahdollistaisi porojen laidunnuksen ja paimennuksen paliskunnan luontaisilla talvilaitumilla tarhauksen sijaan. Talvilaidunten kunnan paraneminen, jolloin biodiversiteetti lisääntyy. Teurasmäärien odotetaan nousevan lähivuosina, kun eloporojarja, jota on kasvatettu paliskuntien yhdistymisen jälkeen, tulee täysipainoisesti tuottavaan ikään. Pudasjärven teurastamon osakkuus on tärkeä asia. Pudasjärven kaupungilla ja paliskunnilla on yhteinen tavoite kehittää teurastamon toimintaa ja lähiruuan tuotantoa alueella. Lihan ja muiden porotuotteiden kysyntä kasvaa. Alueen paliskuntien välillä on hyvä yhteistyö.

Uhkina nähdään kiristyneen ilmapiirin vuoksi esiin noussut vapaan laidunnusoikeuden menetys, mahdolliset poronhoitolakiin esitettävät elinkeinoa rajoittavat muutokset, petopolitiikka, vieraslajit, kuten villit sorkkaeläimet ja niiden tuomat taudit, ilmastonmuutos mikä voi tuoda mukanaan aikaiset, runsaslumiset ja pidemmät talvikaudet. Lisäksi kuluttajien ennakoimaton käyttäytyminen ja poronlihan jalostusliikkeiden vähäisyys ovat uhkia alueella.

Paliskunnan vasojen teuraspainot ovat hyvät, keskimäärin yli 23 kiloa. Paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on tällä hetkellä 2500. Paliskunta esittää luvun nostamista 3200:n. Osakaskohtaista eloporomäärää tulisi nostaa 500:n. Paliskunnan pinta-ala mahdollistaa poroluvun nostamisen nykyisellä poronhoitotavalla. Verrokkipaliskunnissa Pudasjärven, Kuusamon ja osan Itä-Kemijoen merkkiipiireissä porotiheyden keskiarvo on 1,264 poroa/km². Poroluvun nostaminen parantaisi Taivalkosken paliskunnan ja sen osakkaiden elinkeinosta saamaa tulosta samalla työmäärällä, infrastruktuurilla, laidunkierron kehittämisellä ja tuotantopanoksilla. Luontaisten talvilaidunten käyttöönotto paimentamalla ja lisäruokinnalla olisi mahdollista. Tällöin porokanta palautuisi luontaiseen elinympäristöönsä. Päätoimisten poromiesten määrän lisääntyminen ja elinkeinon jatkuvuus olisi turvatumpi.

Pudasjärven paliskunta

Paliskunta sijaitsee Pudasjärven ja Utajärven kuntien alueilla. Etelärajana on Kiiminkijoki. Paliskunnan alueesta valtion maita on noin 65 %. Näistä suuri osa kuuluu Olvassuon luonnonpuistoon ja sen ympärillä oleviin soidensuojelualueisiin. Paliskunnan eteläisen alueen porot elävät yksin näiden valtavan hyvien, ravinteikkaiden kesälaitumien varassa. Paliskunnan pohjoisosassa on vaaramaisemat ja kangasmaita. Porot pysyvät hyvin omilla alueillaan.

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 2200 eloporoa ja paliskunta esittää sen pitämistä samalla tasolla. Osakaskohtaisen katon saisi kokonaan poistaa, jotta jokaisella, joka kykenee, on mahdollisuus yrittää eli hankkia poroja sen verran kuin tarvitsee. Poronomistajia on 68 ja kaikki ruokakuntien perheenjäsenet omistavat poroja. Eloporetuen piirissä on 10 ruokakuntaa.

Paliskunta oli perustamassa Pudasjärven teurastamoita. Tuolloin, vuonna 2005 tuotettiin 1300 teurasta ja nyt teurasmäärä on laskenut 700: tai vähän yli. Petotilanne ja liikenne vaikuttavat teurastuottoon. Paliskunnan alueella tapahtuu noin 130 porokolaria vuodessa, pääosin Oulu-Kuusamo -tiellä. Tien suolaaminen lokakuusta joulukuulle ja Rukalle ja Syötteelle suuntautuva liikenne aiheuttavat suurimman osan kolareista. Petovahinkojen aiheuttamaa porokatoa on saatu pikkuhiljaa korjattua parempaan suuntaan. Ennaltaehkäisevää petojen poistoa tulisi voida tehdä kevättalvella. Petovahingot jäävät muutamien ihmisten vahingoksi, kun niitä aiheutuu tietyillä alueilla, missä näiden porot ovat.

Paliskunnan länsiosassa on turvetuotantoalueita. Niiden trendi näyttää laskevan eli odotettavissa on, että laitumia palautuu poroille. Turveurakoitsijoiden kanssa on hyvät välit. Keskipäällä poroja tokkautuu soille ja niitä merkitään yhteistyössä naapureiden kanssa.

Olvassuon luonnonpuistossa olisi hyviä talvilaitumiakin, mutta poroja ei auta jättää sinne petojen vuoksi. Paliskunta lisäruokkii poroja keskitalvella, yleisimmin kotitarhoissa, sillä se ehkäisee petovahinkoja. Tämä johtaa kuitenkin siihen, ettei maastosta löydy raatoja, minkä vuoksi vahinkoperusteisia poistolupia ei voi saada. Pedot saava mellastaa sulan maan ajan, ja niiden jälkiä on vaikea löytää ilman lumipeitettä. Paliskunnan porotiheys on 1.1 poroa/km² ja kesälaitumien puolesta niitä mahtuisi enemmänkin. Paliskunnassa olisi suuria poroista tyhjiä alueita, mihin niitä voisi levittää, jotta koko alue tulisi tehokkaasti käyttöön. Teurasvasojen keskipainot ovat 23 kilon luokkaa.

Porotyöt tehdään paliskunnan eri alueilla yhdessä ja reuna-alueilla myös yhteistyössä naapuripaliskuntien kanssa. Paliskuntien yhdistäminen voisi olla mahdollista, mutta se tulisi tehdä niin, että niille tulee järkevät, luonnolliset rajat, jotka noudattavat porojen luontaista kulkua.

Paliskunnan alueella on aloittanut porotilamatkailuyrittäjä. Suoramyyntin osuus teuraiden myynnistä on korkea, noin 80%. Paliskunnassa on myös yrittäjä, joka leikkaa lihoja muillekin.

Paliskunnassa on 4 lypsykarjatilaa ja 1 lihakarjatila. Niiden kanssa ei ole hankaluuksia. Esimerkiksi lypsykarjatilallisella on peltoa 200 hehtaaria eikä niitä ole tarvinnut aidata. Viljelijä sanoo, että jos porot eivät käy kasvukauden aikana pelloilla, niistä ei ole haittaa viljelemiselle. Yhden sivutoimisen lampurin kanssa on jouduttu käyttämään arvioimislautakuntaa, ja sen kautta päästy sopuun. Suoja-aitoja on yli 50 km eli peltoja on myös aidattu. Pihaporo-ongelmat ovat yksittäistapauksia. Joitakin häirikköporoja on ammuttu paliskunnan toimesta, paliskunnan päätöksen mukaisesti. Metsästys ja etenkin hirven pyynti aiheuttaa ongelmia koirien laukottaessa ja repiessä poroja. Paikallisissa hirviporukoissa tieto poroista ja poronhoidosta siirtyy, mutta vieraspaikkakuntalaisista metsästäjistä on enemmän haittaa. Paliskunnan parhaita kesälaitumia Olvassuolla uhkaa Oulun kaupungin ajama Viinivaaran vedenottamohanke, jota paliskunta vastustaa.

Oijärven paliskunta

Paliskunnan pinta-ala on 1200 km² ja noin puolet on valtion maata. Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 1300 eloporoa ja paliskunta esittää sen pitämistä samalla tasolla. Paliskunnassa on 39 osakasta ja paliskunta haluaa luvun säilyttämisellä turvata nykyisten ja tulevienkin poronostajien mahdollisuuden elinkeinoon. Laitumet kestävät poromäärän hyvin. Paliskunnassa on panostettu poronlihan suoramyyntiin Oulun talousalueelle.

Paliskunnalla on hyvät kesälaitumet, vaikka niitä onkin mennyt turvetuotannon piiriin. Nyt niitä alkaa pikkuhiljaa palautua. Teurasvasojen keskipainot ovat vakaat ja korkeat, vaihtelee 22-24 kilon välillä. Vielä 15 vuotta sitten paliskunnan alueella oli hyviä luppokuusikoita, mutta metsätalous on niitä hävittänyt. Nuorten metsien oikea-aikaisella harventamisella olisi mahdollista säästää ja parantaa porolaidunten tilaa. Talvella poroja on pakko tarhata, ja siihen vaikuttaa myös lumitilanne ja talvien muuttuminen. 99% poroista on talviruokinnan piirissä, noin 4-5 kk vuodessa.

Petovahingot eivät ole iso ongelma paliskunnassa. Pedot ovat alueella lähinnä ohikulkumatkalla. Kerran tapahtui suurempi vahinko, jossa meni kerralla suden säikäyttämänä 68 vasaa ja vaatimet päälle, kun ne säikähtäessään juoksivat syvään sarkaojaan. Vasoja ei korvattu erikseen koska vahinko tapahtui vasahävikkiajan piirissä. Tästä aiheutui yhden poronomistajan kohdalle suuri negatiivinen vaikutus. Rautatiellä voi myös tapahtua suuria vahinkoja kerralla, junan alle jäänyt jopa 20 poroa kerralla.

Paliskunnan alueella on maanviljelijöitä yhteensä 16. Pienet tilat on vähentyneet viimeisen 20 vuoden aikana. Osalla viljelijöistä on porojakin. Suoja-aitoja on noin 11 km ja peltoja on myös aitaamattomina. Poroja paimennetaan pelloilta sekä siirretään kauemmas metsään. Arvioimislautakuntaa ei ole tarvittu 15 vuoteen. Asiat on sovittu ja korvattu. Poronhoitoalueen ulkopuolelle meneviä poroja kerätään pyyntiaitoihin ja ne merkitään niin että jos ne menevät vielä uudestaan, ne teurastetaan. Tällä tavalla porot eivät pesiydy alueille, missä ne eivät saa olla. Metsästyskoirat laukottavat poroja erilleen, mikä vaikeuttaa niiden kokoamista alueilta pois. Pihahaittaporoihin suhtaudutaan paliskunnan päätöksen mukaan niin, että poronomistajalla on 4 päivää aikaa siirtää poronsa pois ja sen jälkeen se poistetaan paliskunnan toimesta. Haittaporoja myös teurastetaan syksyllä.

Poroluvun säilyttämisellä halutaan turvata aktiivisten poronhoitajien säilyminen paliskunnassa. Paliskunnan eloluku on tällä hetkellä auki, ja siinä on tilaa ja mahdollisuutta nuorille uusille yrittäjille päätoimistua elinkeinon. Paliskunta tekee aktiivista yhteistyötä Isosydänmaan ja Ikosen paliskuntien kanssa kesän ja syksyn töissä.

Pudasjärven Livon paliskunta

Paliskunnan pinta-ala on 1900 km² ja suurin sallittu eloporumäärä 2100. Porotiheys on 1.1. poroa/km². Poronomistajia on 54. Paliskunta esittää nykyisen poroluvun säilyttämistä, 2100 eloporossa.

Paliskunnassa on paljon valtion maita. On suojeltuja alueita, kuten Syötteen kansallispuisto, ja on myös talousmetsiä. Puuta on hakattu paljon tärkeiltä laidunmailta. Turvesoita on ollut, mutta niiden määrä vähenee ja niitä on ennallistettu. Syötteen kansallispuistossa on sekä kesä- että talvilaitumia eli suuria soita ja luppokuusikoita. Myös jokivarret ovat erittäin hyviä kesälaitumia. Toisaalta Syötteellä porojen pitämistä vaikeuttaa peto-ongelma. Porot ovat pääsoin tarharuokinnan piirissä talvisin. Noin 5 % jää kuitenkin Syötteen alueelle luppolaitumille ja niitä lisäruokitaan maastoon.

Vuonna 2014 paliskuntaan yhdistyi osa Mäntyjärven paliskunnasta. Luku kasvoi tuolloin ja se on saatu täytettyä. Teurasmäärät voisivat silti vielä kasvaa paremmaksi. Vasahävikkien menetetään ainakin 20 % merkityistä poroista. Kun lumi tulee, raatoja löytyy paremmin.

Paliskunnan alueella on kasvava karhukanta, joka aiheuttaa vahinkoa. Niiden pyynnissä ei ole onnistuttu.

Paliskunnan alueella on joitakin suuria tiloja, jotka ovat laajentuneet. Näihin kymmenien hehtaarien laajennuksiin ei olla vielä ehditty vastata mutta niidenkin pellot tullaan aitaamaan. Paliskunta katsoo, että asiat pitäisi pystyä sopimaan paikallisesti. Arvioimislautakuntaa ei ole tarvittu. Pieniä vahinkoja on ollut mutta ne on sovittu. Poroja on pyydetty kiinni ja kuljetettu pois. Niitä on myös ammuttu tarvittaessa. Suoja-aitoja on tehty.

Pintamon paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 2600 eloporoa ja paliskunta esittää sen pitämistä samalla tasolla. Paliskunnassa on 58 poronmistajaa ja 19 ruokakuntaa saa eloporotukea. Pinta-alasta 56 % on valtion maita. Paliskunta on ollut mukana yhteisessä teurastamossa alusta saakka. Paliskunta haluaa tuottaa laatulihaa. Teuraista 50-70 % menee suoramyyntin kautta kotitalouksille.

Paliskunnassa on suunnitteilla tuulivoimapuisto Tolpanvaara-Jylhänvaaraan. Vielä ei tiedetä väistävätkö porot ja mihin, miten laitumet tulevat kulumaan siitä syystä. Vanhoja kuusikoita on enää Syötteellä, muualta ne on hakattu metsätalouden toimesta. Liikennevahinkoja syntyy vt 20:llä ja pienemmälläkin teillä.

Paliskunnan porot palkivat neljällä alueella eri puolilla paliskuntaa. Yhdellä alueista, Puhoksella, olisi tilaa enemmänkin poromäärälle ja siellä kasvavat paliskunnan parhaat vasatkin. Jos porot menevät ulos poronhoitoalueelta, niitä haetaan pois. Muutama vuosi sitten paliskunta teurasti kaikki porot, jotka menivät eteläpuolelle rajaa. Se vähensi hyvin liikennettä kielletylle alueelle. Syötteen matkailukeskuksessa on 400 mökkiä keskellä kesälaitumia. Pihaporoihin suhteudutaan vakavasti: omistajalla on 3 päivää aikaa hoitaa ongelma ja jos ei niin poro poistetaan palkisen toimesta lopullisesti. Paliskunnalla on 63,5 km viljelyssuoja-aitoja ja 22 km muuta aitaa. Arvioimislautakunta on kokoontunut kahdesti 20 vuoden aikana.

Paliskunnassa ei ole raja-aitoja, joten poroja menee välillä vieropaliskuntiin. Etenkin syksyllä metsästyskoirat hajottavat poroja laukottamalla. Metsäpeura uhkaa levittäytyä etelästä poronhoitoalueelle. Rajalle on yritetty saada aitaa, mutta Metsähallituksen selvityshankkeelle ei ole saatu rahoitusta. Sekoittumista estetään poistamalla poroja ja peuroja. 2005-2006 oli paha susivuosi. Viimevuosina ahma lisääntynyt kovasti. Vahinkoja olisi paljon enemmän, jos poroja pidettäisiin metsässä. Vahinkoperusteisilla luvilla yritetään vähentää ongelmaa. Kuolinkellopantoja ei voi laittaa vassoille, ne jäävät löytymättä. Vasaprosentti on kuitenkin ollut nyt jo yli 60. Paliskunta on ollut mukana kehittämässä porokello-sovellusta, jotta liikennevahinkoja saataisiin vähennettyä. Suurista petovahinkovuosista on toivuttu ja teurasvasojen keskipainot ovat hyvät, yli 23 kg.

Paliskunta katsoo, että suurin sallittu eloporoluku tulisi säilyttää nykyisessä. Paliskunnassa on hyvät laitumet, jotka kestävät sen. Kesälaitumia on lähes rajaton määrä. Kehittämispotentiaalia olisi vielä esimerkiksi matkailun parissa.

Kiimingin paliskunta

Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 800 eloporoa ja paliskunta esittää sen nostamista 100 eloporolla, jotta elinkeinon harjoittamisen mahdollisuus olisi hieman parempi. Paliskunnasta myydään lähes kaikki tuotettu liha suoraan kuluttajille.

Teurasmäärä on tällä hetkellä normaalia pienempi, sillä pari suurta osakasta luopui muutama vuosi sitten ja poromäärää on vasta hiljattain saatu kasvatettua taas lähelle suurinta sallittua. Vasojen keskiteuraspainot ovat hyvät, 22 ja 24 kilon välillä. Paliskunnan vasaprosentti on 50 ja 60 välillä. Suuren osan hävikistä aiheuttavat pedot. Liikenteessä kuolee vuosittain 35-50 poroa.

Paliskunnassa lisäruokitaan poroja talvella tarhoissa ja metsiin. Porot löysätään kevtälaitumille huhtikuussa. Paliskunnassa on hyviä kesä- ja syyslaitumia, jotka kestävät hyvin nykyisen poromäärän. Talviruokintaa maastoon ollaan aikeissa lisätä.

Paliskunta ja ympäröivä yhteiskunta elää sopuista rinnakkaiselo, mikä on kriittisen tärkeää, sillä paliskunnan alueesta 70 % on yksityismaita. Muiden maankäyttäjien kanssa on siksi tultava hyvin toimeen. Turvetuotanto on tälläkin alueella vähenemään päin. Paliskunta on sopinut Metsähallituksen kanssa soiden jälkikäytöstä porolaitumina ja viljelee alueita riistapeltoina eli poroille sopivina kesä- ja syyslaitumina. Paliskunnan alueelle on suunnitteilla tuulivoimaa. Yhtiön kanssa neuvotellaan yhteistyöstä ja sopimisesta. Maanviljelijöitä on alueella 12, joista kolme on suurempaa. Peltojen aitaaminen jokivarsissa on vaikeaa, koska maanomistus on pirstoutunut. Ylikiimingin puolella vanhoja aitoja on myös pyynnöstä purettu. Ongelmaporoja paimennetaan koirilla pois pelloilta ja haittaporoja myös teurastetaan.

Paliskunnassa on 32 osakasta, joista 10-20 on mukana porotöissä. Eloporotuen piirissä on 3 ruokakuntaa. Paliskunnan sisäistä yhteistyötä on kehitetty aktiivisesti. Karjakoon kasvattamisen mahdollisuus olisi tärkeää, jotta paliskunnan toimintaan olisi mahdollista sitoutua entistä paremmin vieläkin useamman poronhoitajan. Siksi suurinta sallittua lukua haluttaisiin nostaa 900 eloporoon.

Kollajan paliskunta

Kollajan paliskunnan pinta-ala on 1276 km². Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 1100 eloporoa, joten porotiheys on alle 1 poroa/km². Paliskunnassa on paljon poronomistajia, toista sataa, joten yksittäisiä pieniä porokarjoja on paljon. Eloporotuen piirissä on 4 ruokakuntaa. Paliskunta esittää suurimman sallitun eloporoluvun nostamista 1300:n, jotta enemmän osakkaita pääsisi nostamaan lukua ja päätoimistumaan eloporotuen piiriin.

Paliskunnassa on suuria suoalueita Iijokivarressa ja osa niistä on suojeltujakin. Porot laiduntavat kesällä soilla ja nousevat kangasmaille vasta syystalvella. Turvetuotantoa on ollut paljon, kymmenittäin, muuta niitä on poistumassa käytöstä kovaa vauhtia. Paliskunta on viljellyt ja ennallistanut soita ja on mukana hankkeessa, joka tutkii ennallistamista. Vasojen keskiteuraspaino on nousut kahdella kilolla viime vuosina.

Paliskunnassa ei ole ollut tarvetta käyttää arvioimislautakuntaa. Paliskunnan alueella on kahdeksan tilaa, missä pidetään lypsykarjaa ja lihakarjaa. Suuri osa pelloista on poromiehillä. Peltovahinkoja on ennalta ehkäisty peltoja vartioimalla sekä reagoimalla haittaporoihin

aktiivisesti. Haittaporot merkitään ja teurastetaan seuraavana syksynä. Vanhoja aitoja on purettu poisikin viime aikoina, noin 10 km verran.

Pedot vievät noin 20 % vasoista ja 5-10 % raavaista poroista. Liikenteessä kuolleiden porojen määrää pyritään vähentämään siten että poromäärää on vähennetty vilkkaimmin liikennöidyn, vt. 20 varresta. Poroja myös houkutellaan pois tien varresta riistapelloilla ja nuolukivillä ja lisäksi niitä paimennetaan pois alueelta. Suurin osa poroista on talvella tarhoissa lisäruokinnan piirissä, mutta niitä pidetään maastoruokinnassa mahdollisimman pitkään, tammikuulle, ennen tarhoihin ottamista.

Alueen lihamarkkinat ovat todella hyvät. Teuraita tuotetaan vuosittain noin 600 ja ne myydään Ouluun ja lähialueille kotitalouksiin ja hotelleille. Paliskunnassa on yksi suurempi pienjalostaja, jonka kautta porot pääosin myydään. Paliskunnassa harjoitetaan myös porotilamatkailua ja sen laajentamiselle olisi enemmänkin potentiaalia.

Ikosen paliskunta

Ikosen paliskunta sijaitsee pääosin Pudasjärven kaupungin ja osittain myös Ranuan kunnan alueella. Noin 63% paliskunnan pinta-alasta on valtion maata. Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 500 eloporoa ja paliskunta esittää sen nostamista 600 poroon. Paliskunnan porotiheys on alhainen, noin 0,8 poroa/km². Paliskunnassa on 30 poronomistajaa, joista puolet on alle 40 vuotiaita. Eloporotuen piirissä on kolme ruokakuntaa ja loput omistavat pieniä määriä poroja. Noin 10 henkilöä on aktiivisesti porotoissa mukana. Paliskunta teurastaa vuosittain 200-300 poroa, mikä on ihan hyvä taso eloporomäärään nähden.

Paliskunnassa tapahtuu vain vähän porovahinkoja, sillä tieverkostoa ei käytännössä ole juurikaan, päällystettyä tietä vain 0,5 kilometriä. Paliskunnan vahvuuksia on metsäisyys. Alueella on yksi kylä ja kaksi maanviljelijää. Pellot on aidattu lähes kokonaan. Viljelijöiden kanssa tullaan hyvin toimeen.

Paliskunnan läntisellä alueella, Litokairassa on valtavat suoalueet, jotka ovat paratiisi poroille kesällä. Soiden metsäsaarekkeet puolestaan ovat hyviä luppolaitumia. Suojelualueen ulkopuolella talvilaitumia ei käytännössä ole. Myös Oijärven paliskunnan poroja tulee vasomaan Ikosen paliskunnan puoleisille soille. Syksyllä porot taas siirtyvät yhdessä Oijärven puolelle. Paliskunta on miettinyt laidunnuksen painopisteen siirtämistä itäpuolelle paliskuntaa, jotta porot laiduntaisivat tasaisemmin paliskunnan aluetta. Poroja heinitetään maastoon talvella mutta koska alueella on niitä niin vähän, sinne tulevat porot eivät pysy alueella. Muutaman poron takia maastoruokinta ei kannata. Turvetuotanto on vähenemässä alueelta ja paliskunta on tehnyt niille riistapelloja porojen kokoamiseksi. Harvassa olevien porojen kokoaminen ja töiden tekeminen pienissä erissä pitkin syksyä tulee kalliiksi.

Paliskunta katsoo, että 500 eloporoa on pieni määrä jakaa nykyiselle poronomistajamäärälle. Poromäärää on pidetty tarkasti alle 500. Paliskunta on kiintiöjärjestelmässä, ja kiintiöt pidetään täynnä, jotta paliskunnan toiminta pyörii hoitomaksuilla. Ikosen ja Oijärven paliskunnat ovat käyneet keskustelua paliskuntien yhdistymisestä, se olisi järkevää porojen laidunkieron kannalta. Paliskunnilla on yhteistyösopimus 1980-luvulta saakka ja yhteistyö toimii hyvin.